

แบบเรียนพาณิชย์การ

กรมราชบัณฑิต

แบบเรียนการบัญชี

หลวง มไหสวร์

กรมราชบัณฑิต

แบบเรียน พาณิชการ

กรม ราช บัณฑิต

แบบเรียนการบัญชี

ของ

หลวง มไหสวร์ย์

พิมพ์ครั้งแรก ๘,๐๐๐ ฉบับ

๗. ศ. ๑๓๑

ปกแข็ง หุ้มผ้า ราคาเล่มละ ๗๐ สตางค์

พิมพ์จำหน่ายที่โรงพิมพ์อักษรนิติ

คำนำ

— ๒๒๕ —

หนังสือเล่มนี้ข้าพเจ้าได้แต่งขึ้นไว้ ด้วยหวังจะให้เป็นที่
ประโยชน์แก่ผู้ที่พอใจชมชอบหาวิชาใส่ตัว เพื่อให้ทันกาล
ทันสมัยแห่งความเจริญของบ้านเมือง ที่ปรากฏแก่จักขุของท่าน
ทุก คน อยู่ แล้ว

ทุกวันนี้บ้านเมืองที่รุ่งเรืองและบริบูรณ์ไป ด้วย ทรัพย์ สมบัติ
นั้นก็อาศัย การค้าขาย และ วิชา การ ต่าง ๆ ไม่ว่าประเทศ
ใดและชาติใด การพาณิชย์และการธนาคารในประเทศสยาม
เวลานี้ ก็นับว่ากำลัง จะดำเนินไปสู่ทางเจริญขึ้นทุกชั้น เพราะ
ฉะนั้นข้าพเจ้า จึง เห็นว่า เป็นโอกาส อันดี ที่จะ แต่ง แขนว เรียบ
การพาณิชย์เล่มนี้ขึ้นไว้ เพื่อเป็นการ บำรุงความรู้ ในทาง เกี่ยว
รักษา ทรัพย์ ให้เห็น ระเบียบ เรียบร้อย การ พาณิชย์ เป็น สิ่ง สำคัญ
มาก ไม่ว่า พ่อค้า แม่ค้า หรือ ชาวบ้าน ก็ดี ควร จะมี สมุค
ก ทรัพย์ สมบัติ ของ ตน ไว้ ให้ถูก ต้อง ตามแบบ แผน เพื่อ จะ
ได้ทราบ รายได้ และ รายจ่าย ต้นทุน และ กำไร ของ ตน ได้ สดวก

หนึ่ง แขนงเวียน เล่มนี้เขียนเล่มแรกที่ข้าพเจ้าได้พยายามแต่ง
และทั้ง มีเวลาน้อย ได้อาศัยเวลากลางคืนโดยมาก เพราะฉะนั้น
อาจจะมี ความผิดพลาดได้บ้างเป็นธรรมดา ถ้าท่านผู้ใดเห็น
มีข้อผิดตกบกพร่องในที่แห่งใดแล้ว โปรดแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบ
ข้าพเจ้าจะ ขอ พระเดชพระคุณ เป็น อย่างยิ่ง

ในที่สุกนี้ข้าพเจ้า ขอ ขอพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณ
พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ และพระวรวิทย์พิศาลที่ได้มีความเมตตา
แนะนำในสิ่งที่เขียนย่อ โยชน์แก่หนังสือเล่มนี้มาก และ พระราช
สวณพินิจ ที่ได้มีความกรุณาช่วย ตรวจแก้ ถ้อยคำ สำนวนให้เป็นการ
ง่าย แก่ ผู้ศึกษา ยิ่ง ชื่น จิตล้นเกล้า และ ขอ ขอคุณ นาย ชื่น
เนติบัณฑิตย ที่ได้ลง แรง ช่วย เขียนและ คัด สำเนา จากต้นร่างเดิม
ให้อ่านง่าย เพื่อสะดวก แก่ การ พิมพ์

หลวงมโหฬาร (เมธ)

บัญชี เรื่อง

— ๒๒๐ ๒๒๑ —

หน้า

ความเบื้องต้น	๑
บัญชีโสภ	๒
บัญชีกุ	๒
บทที่ ๑ ว่าด้วยการเป็นหนี้	๔
สินค้า	๔
ซื้อเงินสดขายเงินสด	๔
ซื้อเชื่อขายเชื่อ	๔
การซื้อเชื่อ	๖
การขายเชื่อ	๘
การปิดบัญชี	๑๒
การ ตัดเส้นบรรทัดปิดบัญชี	๑๒
แบบฝึกหัดที่ ๑	๑๓
แบบฝึกหัดที่ ๒	๑๓
บทที่ ๒ เงินรับและเงินจ่าย	๑๕
ปิดบัญชียกยอดเงินสด	๑๗

แบบฝึกหัดที่ ๓	๑๘
แบบฝึกหัดที่ ๔	๑๘
การส่งเงินฝากธนาคาร	๒๐
ไปรษณีย์พาณิชย์	๒๖
ธนบัตร	๒๗
บัญชีเงินฝากธนาคาร	๒๗
แบบฝึกหัดที่ ๕	๒๘
แบบฝึกหัดที่ ๖	๒๘
แบบฝึกหัดที่ ๗	๒๘

บทที่ ๓ การซื้อ การขาย

แบบฝึกหัดที่ ๘	๓๒
ราคาทุน	๓๒
กำไร และ ขาดทุน	๓๓
วิธีสอบกำไร	๓๖
แบบฝึกหัดที่ ๙	๓๗
แบบฝึกหัดที่ ๑๐	๓๗

บทที่ ๔ บัญชีแบบต่าง ๆ

บัญชีทุน	๓๘
----------	----

ขานูซีสำหรับผู้กำกับสินค้า ๔๒

กำไรที่ขายของได้ ๔๖

ใส่หุ้ยใช้ง่าย ๔๗

งบขานูซี ๔๘

แบบฝึกหัดที่ ๑๑ ๕๕

แบบฝึกหัดที่ ๑๒ ๕๖

บทที่ ๕ ว่าด้วยงบเทียบ (แบบแลนซ์ ชีต) ๕๘

ทุน ๕๘

งบเทียบอย่างขานูซีโลก ๕๙

งบเทียบอย่างขานูซีคู่ ๖๐

งบเทียบของห้างที่ทำการเลียงตัวได้ ๖๓

แบบฝึกหัดที่ ๑๓ ๖๔

งบเทียบอย่างที่สิ้นเหอบรรคาตัว ๖๔

แบบฝึกหัดที่ ๑๔ ๗๐

บทที่ ๖ ขานูซีคู่ ๗๑

สินค้าและเงินสด ๗๑

รายการอย่างวิธีคู่ ๗๓

ขานูซีเงินสด ๗๖

บัญชีของ	๗๖
กำไร ยกไป	๗๗
แบบฝึกหัดที่ ๑๕	๘๑

บทที่ ๗ การ ขาย เชื้อ และ ซื้อ เชื้อ

ขายของ เชื้อ	๘๓
ซื้อของ เชื้อ	๘๔
แบบฝึกหัดที่ ๑๖	๘๗
แบบฝึกหัดที่ ๑๗	๘๗

บทที่ ๘ ว่า ด้วยหลัก บัญชี คู่ โดย ย่อ

วิธี ลง บัญชี เงิน สก	๘๙
วิธี ลง บัญชี เงิน เชื้อ	๙๑
งบ ยอด บัญชี	๙๒
ว่า ด้วยใบ สอด บัญชี	๙๒
ว่า ด้วยบัญชี กำไร และ ขาดทุน	๙๓
งบ เทียบทรัพย์สิน สมบัติ และ ลูกหนี้ เจ้าหนี้	๙๔

แบบเรียนการบัญชี

ความเบื้องต้น

เมื่อ ก่อน ที่ จะ ลงมือ ทำบัญชี เรา จะ ต้อง ตั้ง ปัญหา ตาม
ตัว เอง ทั้ง จะ กล่าว ต่อไป นี้

(๑) พ่อค้า มี หรือ ทน อีก หัก หัก ว่า จะ มี เงิน ใช้ หัก
พอ หรือ ไม่ พอ

(๒) ถ้า มี เมื่อ หัก ใช้ หัก แล้ว จะ เหลือ เงิน อยู่ มาก น้อย เท่า
ไร ถ้า ทน จะ ขาด เงิน อีก มาก น้อย เท่าไร จึง จะ พอ ใช้ หัก

(๓) ค่า ขาย ขาย ทุก หรือ ได้กำไร

(๔) ค่า ขาย อะไร จึง จะ ได้ ผล กำไร

(๕) ได้กำไร เท่าไร ใช้ จ่าย เท่าไร ขาด ทุก เท่าไร

(๖) เบิก หัก ราย ใด เท่าไร

(๗) มี ลูกหนี้ ราย ใด เท่าไร

(๘) มี สมบัติ อยู่ มาก น้อย เท่าไร คือ สมบัติ เช่น ของ ใน
ร้าน, เงินสด ในมือ, เงินฝากธนาคาร แล สิ่ง อื่น ๆ ใน เวลา นั้น
คิด เบิก ราคา เท่าไร

ผู้ที่ จะ ทำบัญชี ได้ เรียบร้อย ที่ จะ ต้อง สามารถ ทอบ

ปัญญา เหล่านี้ ให้ถูกต้อง โดย รวดเร็ว แล้ว จะ รักษา ฐานะ ความ
 ลำดับ อย่าง เที่ยง ไม่ เป็น ประโยชน์ ควร เรียบ เรียง ขึ้น ตาม ลำดับ
 รูป ฐานะ เช่น ของ ที่ ขาย ไป ของ ที่ ซื้อ มา เงิน ที่ จำหน่าย ไป
 และ ของ อื่น ๆ ที่ ได้ ซื้อ ขาย กัน กับ ผู้ อื่น เมื่อ จำแนก ออก เป็น ราย ๆ
 ก็ จะ ทราบ ได้ ว่า เรา กับ เขา ได้ กระทำ การ ค้า ต่อ กัน มาก น้อย อย่างไร

บัญชี โสด

บัญชี เช่น นี้ ลง แต่ รายการ หก อย่าง เพื่อให้ รู้ ว่า เขา เป็น
 หัก เรา (ค่า ซื้อ ของ เชื้อ ของ เรา ไป หรือ ยืม เงิน สก เรา ไป) หรือ
 เรา เป็น หัก เขา (ค่า เขา ขาย ของ เชื้อ ให้ เรา หรือ ให้ เรา กู้ เงิน)
 เท่านั้น แต่ หา ได้ ลง รายการ อื่น ๆ นอก จาก ราย ที่ เกี่ยว ข้อง
 กับ ลูก หัก หรือ เจ้า หัก ไม่

บัญชี คู่

บัญชี ชนิด นี้ จะ ต้อง ลง รายการ สอง ครั้ง เสมอ ชัด
 ตัวอย่าง เช่น ขาย ของ เชื้อ เป็น หัก ราย หัก จะ ต้อง ลง บัญชี ผู้
 ซื้อ ให้ ปรากฏ ว่า เขา เป็น หัก และ อีก ราย หัก จะ ต้อง ลง
 บัญชี ของ ให้ ปรากฏ ว่า ได้ ขาย ของ ไป เมื่อ มา คัด ตาม
 บัญชี ของ ก็ จะ แล เห็น ได้ ว่า จาก หัก หรือ ได้ กี่ บาท

บัญชี คู่ ชนิด นี้ คู่ เหมือน จะ ต้อง บัญชี ถึง สอง ครั้ง แต่

ที่จริงหาเงินเช่นนี้ไม่ เพราะมีวิธีที่จะบ่งงานให้น้อย เข้าได้
 ตัวอย่างเช่น เราขายของให้ลูกค้า ๕๐ คน ไปด้วย เรา
 ต้องลง ภาษี เป็นคนๆ ไป ทั้งวิธีทำ ภาษี โสภ หรือคู่ ก็คล้ายๆ
 กัน วิธีทำ ภาษี โสภ ลง ภาษี ผู้ซื้อเท่านั้นเป็นเสร็จงาน
 แต่ตามวิธีทำ ภาษี คู่เรา จะต้องลง ภาษี ของที่ขายอีกชั้นหนึ่ง
 ส่วนออกเงินซึ่ง เป็นราคา แห่งของนั้นเรา จะลง ใน ภาษี ของ แต่
 ออกเก็บก็ได้ คือบ่งงานให้น้อยลง โดยไม่ต้องแจ้ง เป็นรายๆ ไป
 ทั้งนี้ถ้าจะเทียบ ดูกับวิธีทำ ภาษี โสภ งานคงมากกว่ากันนัก
 น้อยเท่านั้น แต่ประโยชน์ที่จะได้ ถ้าจะหัก กลับ ลงกัน
 คู่ก็ คง แลเห็นได้ว่า ประโยชน์ของ ภาษี คู่ มากกว่า ภาษี
 โสภ หลายประการ และอาจ สอบ กันใน ตัว ได้ ดู ต้องง่าย ด้วย

การทำ ภาษี นั้น อาศัย สติ สัมปชัญญะ คิค อ่าน เรียบ
 เรียงวาง ตัว เลข ให้ถูก แขน แผล ตาม ราย การ คำขาย เมื่อ
 พ่อค้า ผู้ใด ภาษี เข้า เมื่อใด ก็ได้ เข้าใจ ตามบัญชี ๘
 ข้อ ที่ได้ กล่าวไว้ข้าง ต้น เป็นพอ

การทำ ภาษี การ คำขาย ไม่ว่า ชนิดใด มีวิธี เหมือนกัน
 ทั้งนั้น ถ้ารู้เสีย วิธี หนึ่ง แล้ว ก็อาจ เข้าใจ วิธี อื่น พอ จับ เข้า
 ใจได้ อย่าง เดียว กับ เมื่อเรา เป็น เด็ก ๆ อ่านหนังสือ เล่น
 กัน ได้ แล้ว ก็อาจ จะ อ่าน หนังสือ เล่ม อื่น ๆ ได้

แต่การ ศึกษาวิชา ภาษานี้ จะ ต้อง คิดทุก รายไป ใช้
ความ คิด ก่อผล ลงมือ กระทำ ถึง จะ ทำซ้ำก็ ต้องทำให้ ถูกต้อง

บทที่ ๑ ว่าด้วยการ เป็นหนี้

สินค้า

คือ สิ่ง ของที่ พ่อค้าซื้อ มาขาย เขา กำไร

ซื้อเงินสด ขายเงินสด

ถ้า และ พ่อค้า แม่ค้า ซื้อ ขาย สินค้า กันแล้วได้ เงินสดก็ เป็น
กรรมวิธีที่ เข้าใจ กัน ว่า คำ ขาย ด้วย เงินสด เช่นนี้ พ่อค้า
ไม่ จำ เป็น ต้อง รักษา ภาษานี้ รายชื่อ คน ที่ซื้อ ของ มา และที่ ขาย
ของไป เพราะไม่มีหนี้สิน เกี่ยวข้อง ต่อกัน

ซื้อเชื่อ ขายเชื่อ

สินค้าที่ซื้อ มา หรือ ขาย ไปที่ จะ ต้อง ใช้เงิน กันใน เวลาภายหลัง
เช่นนี้ เรียกว่า ซื้อเชื่อ ขายเชื่อ ส่วน จำนวน ราคา ของที่ เรา
ไปซื้อ เชื่อ มา มาก น้อย เท่าใด และที่ ขายเชื่อ ไปมาก น้อย เท่าใด
จะ ต้อง ลง ภาษานี้ไว้ ให้ชัดแจ้ง ก็จะต้อง เปิด ภาษานี้ขึ้นหนึ่ง ที่เรียกว่า
ว่า เล็กเบอร์ (ภาษานี้แยกประเภท ลูกหนี้ เจ้าหนี้) ใน เล็กเบอร์ นี้
ต้อง แจก รายชื่อบุคคล ที่ เกี่ยวข้อง ใน เรื่อง ซื้อ ขาย กัน พร้อมทั้ง คำลง
ที่ อยู่กับแบบ ต่อไปนี้

๕
นาย คำ

คำนำฉบับ เลขที่ ๑ กรม เจริญกรุง

“ลูกคน”

“เจ้าคน”

ข้างนี้แจ้งจำนวมที่เขาเป็น “ลูกคน” คือหมายคำเป็นคนข้าพเจ้า	ข้างนี้แจ้งจำนวมที่เขาเป็น “เจ้า คน” คือ ข้าพเจ้าเป็นคนหมายคำ
ข้างนี้สำหรับลง จำนวม เงิน ที่หมายคำ เป็นคน.	ข้างนี้สำหรับลง จำนวมเงินที่ ข้าพเจ้า เป็นคน หมายคำ
ของที่ข้าพเจ้าขายเชื้อไป เงิน ที่ข้าพเจ้าจ่ายให้เขา หรือจำ นวมเงิน ที่เขาเป็นคนที่ข้าพเจ้า ยกมา แต่อื่น ๆ และ ของที่ข้าพ เจ้าคืนให้เขาไป เงินค่า ป่วย การที่เขา คึกให้ข้าพเจ้า	ของที่ข้าพเจ้าซื้อเขามา จำ นวมเงินที่เขาจ่ายให้ ข้าพเจ้า หรือจำนวม เงินที่ข้าพเจ้า เป็นคน เขา ยกมา แต่อื่น ๆ และ ของที่ เขาคืนมาให้ข้าพเจ้า เงิน ค่าป่วย การที่ข้าพเจ้า คึกให้เขา

๖
การซื้อเชื้อ

ถ้าข้าพเจ้าซื้อเชื้อมา แต่ นายคำ เป็นราคา ๑๐๐ บาท
ข้าพเจ้า จะต้องลง ขาณูชี เล็ก เบอร์ ของ ข้าพเจ้า ทาง เจ้า หัน ที่มีชื่อ
นายคำ ถ้าถ้อย ข้าง บน เพื่อแสดง ว่า นายคำ เป็น เจ้า หัน ข้าพเจ้า
ตาม จำหนว เงินที่ข้าพเจ้าซื้อเชื้อ สีนคำ มา ทั้ง ตัวอย่าง ต่อไป นี้

เมื่อข้าพเจ้าใช้ เงินได้ นายคำ ข้าพเจ้า ต้อง ลง ขาณูชี
ทางข้าง ลูก หัน เพื่อแสดง ว่า นายคำ เป็น หัน ข้าพเจ้า
ใน ส่วน จำหนว เงินที่เขาได้รับ เขาไป โดยไม่ได้ ให้อะไร คอย
แทนใน ขณะ นั้น ถึงแม้ว่าข้าพเจ้า เป็น หัน เขา มาแต่ เข็มก็ จึงอยู่
แต่ เงิน ราย หัน มี แจง อยู่ ใน ขาณูชี มาก่อนแล้ว ครั้นเมื่อข้าพเจ้า
ได้ จ่าย เงินให้เขาไป แล้ว จะไม่ลง ขาณูชี ว่า เขาได้รับ เงินไป
เงินรายที่ข้าพเจ้าได้ซื้อเชื้อของ เชื้อ มา ซึ่งปรากฏอยู่ในขาณูชีแต่
เข็ม หัน ก็คง จะตั้งข้าง ข้าพเจ้า อยู่ หันเอง ถ้า จำหนว เงินใน ขาณูชี
ทั้ง สอง ข้าง มี ยอดเท่ากันเข้า เมื่อใด ได้เห็นที่เข้าใจว่า ต้อง ปัก
ขาณูชี กันเสีย คราวหนึ่ง คือ หมายความว่า เป็น อันตลาง หาย กันไป
เพราะ ทั้ง สองฝ่าย เป็น หัน เท่า ๆ กัน วิธี ปักขาณูชี หัน คือ
ใช้ที่เส้นบรรทัดปักให้ จำหนวเงินทั้ง สองข้างได้ตรงกันดังใน หน้า ๘
และ ๘ ก.

ตาม ขาณูชี หัน หมายความว่า นายคำ เป็น ลูก หัน ตาม ขาณูชี
เงินสตของข้าพเจ้า ๑๐๐ บาท และ นายคำ เป็น เจ้า หัน ขาณู
สินคำให้ข้าพเจ้า เป็นราคา ๑๐๐ บาท

ฝ่ายท่า

เลขที่ ๑ ถนนเจริญกรุง กรุงเทพฯ

๕
(ลูกหนี้)

๕
(เจ้าหนี้)

๔ เดือน	๕ วันที่	รายการ	หน้า จำนวน	จำนวนเงิน		๔ เดือน	๕ วันที่	รายการ	หน้า จำนวน	จำนวนเงิน	
				บ.	ส.					บ.	ส.
						๕๖๑๒๔					
						เมษายน ๑		ของ		๑๐๐	-

ลูกหนี้ ← _____ (เป็น) _____ นาย

		รายการ (ข้าพเจ้าเป็นเจ้าหนี้)		
ปี ๑๓๒๔ เมษายน	๑	เงิน สก (ใช้เงินให้นายคำ)		
			๑๐๐	

คำว่า “เป็น” ในวงเล็บ และ ลูกหนี้ ข้างบน ตารางเป็นคำ
 จำไว้ว่า เมื่อเวลาขายของ เชื้อแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ก็
 ของผู้หนึ่งทางข้างลูกหนี้ ถ้าเราซื้อของเชื้อ จากผู้หนึ่งผู้ใด ก็

การขาย

เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ร.ศ. ๑๓๒๔ ข้าพเจ้าได้ขายของเชื้อ
 กับข้าพเจ้า เท่า จำนวนที่ไ้ซื้อเชื้อของไป และ เงิน รายนี้ก็ยัง
 นายคำแต่เดิมแล้วก็ จก จำนวน เงิน นี้ลงใบบัญชี รายนี้ ไ้ที่เดียว
 เช่นนี้ เรา ต้อง ลงบัญชีว่านายคำเป็นลูกหนี้ จำนวนเงิน ๑๐๐ บาท

ทำ _____ (เป็น) _____ → เจ้าหนี้

		รายการ (ข้าพเจ้า เป็นลูกหนี้)		
ศก ๑๒๙				
เมษายน	๑	สินค้า		
			๑๐๐	
		(ชื่อของ หาก นายคำ) •		

อธิบาย เท่านั้น ถ้าเวลาทำบัญชีจริง ๆ แล้ว ไม่ต้องใช้เลย
หรือจ่ายเงินให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดก็ได้ ก็ไม่ต้องลงบัญชี ในนาม
ต้องลงบัญชีทางข้างเจ้าหนี้

เชื่อก

ให้แก่ นายคำ ไปเป็นเงิน ๑๐๐ บาท ที่นี้ ต้องนับว่า นายคำ เป็น
ไม่ได้ใช้ด้วย ถ้าข้าพเจ้าได้เปิดบัญชี เล็ก เบอร์ ไว้ ในนามของ
ยัก นี้ต่างว่าได้เปิดบัญชี เล็ก เบอร์ ของ นายคำ ไว้แล้ว เมื่อ
(คำที่ นายคำได้ชื่อของ เชื่อกไป)

นายท่า

เลขที่ ๑ ถนนเจริญกรุง กรุงเทพมหานคร

ณ
ถูกชน

ณ
เจ้าชน

วัน	รายการ	หน้า บัญชี	จำนวนเงิน		วัน	รายการ	หน้า บัญชี	จำนวนเงิน	
			ป.	ส.				ป.	ส.
ศก ๑๒๔					ศก ๑๒๔				
เมษายน ๑๕	ขึ้นค่า		๑๐๐	—	เมษายน ๓๐	เงินเสก	๘๐	—	
" ๒๐	"		๑๐	—					

เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ข้าพเจ้าได้ ขาย ของให้หายคำ ไป อีก
เป็น ราคา เงิน ๑๐ บาท เมื่อเช้านั้น ต้อง ลง บานูชี หายคำ ใน ครั้ง
นี้ อย่างเดียวกับ ครั้ง ก่อน

เมื่อ วันที่ ๓๐ เมษายน หายคำ ได้ ใ้ หัก มา เป็น เงิน ๘๐ บาท
และ ข้าพเจ้า ก็ หา ได้ ให้ สิ่งใด คอย แทน ใน ขณะ นั้น ไม่ ข้าพเจ้า
จึง ต้อง ลง จำหนวนเงิน ๘๐ บาท นั้น ลง ใน บานูชี เหมือนหนึ่งว่า ข้าพเจ้า
เป็น หัก หายคำ อยู่ ทั้ง ทั่ว อย่าง ใน หน้า ๘

เมื่อ สิ้น เดือน ลง ข้าพเจ้า คิด รวม บานูชี เข้า ทั้ง สองข้าง
ถ้า ไม่ได้ ยอด เท่ากัน จำหนวนที่ผิด กัน มาก น้อย เท่าใด เรียกว่า
เงินคง เหลือ หรือ เงินคง เกิน ถ้า ยอด ทาง ข้าง ลูกหนี้ คำว่า ทาง
ข้าง เจ้าหนี้ จำหนวนที่ค่าไป มาก น้อย เท่าใด เรียกว่า จำหนวน เงิน
เกิน (คือ เงินรับ น้อย กว่า เงิน จ่าย) ถ้า ทาง เจ้าหนี้ น้อย กว่า ทาง
ข้าง ลูกหนี้ จำหนวนเงิน น้อย กว่า กัน เท่าใด ได้ เรียกว่า เงินคง เหลือ
(คือ เงินรับ มากกว่า เงิน จ่าย) แต่ตาม บานูชี ที่มี ปรากฏ อยู่
หน้า ๘ นั้น ข้าพเจ้า ยังมี เงินคง เหลือ อยู่ ซึ่ง เป็น จำหนวนที่ ข้าพเจ้า
จะต้อง ยก บอก ไป ทั้ง ใน วันที่ ๑ เดือน หน้าต่อไป แต่การ ที่
จะ ยก บอก ไป นั้น ข้าพเจ้า ต้อง ปัก บานูชี ราย นี้ เสีย ก่อน คือ
จะต้อง หัก จำหนวนเงิน ที่ ข้าพเจ้า เป็น หัก หายคำ ๘๐ บาท กับ จำ

ถูกหนี

นาย

เลขที่ ๑ กรม

วัน	รายการ	หน้า บัญชี	จำนวนเงิน	
			ป.	ส.ท.
ศก ๑๒๔				
เมษายน ๑๕	สินค้า		๑๐๐	—
” ๒๐	”		๑๐	—
	รวม		๑๑๐	—
พฤษภาคม ๑	ยอดคงเหลือยกมา		๓๐	—

ตำ

เจริญกรุง กรุงเทพมหานคร

เจ้าหน้

วัน	รายการ	หน้า บัญชี	จำนวนเงิน	
			ป.	ส.ก.
กค ๑๒๔๙				
เมษา ยม	๓๐ เงิน สก		๘๐	—
,	๓๐ ยมค คงเหลือยกไป		๓๐	—
			๑๑๐	—

หมอนเงินที่นายคำ เบ็น หื้อ ซ้ำพเจ้า ๑๑๐ บาท จำนวนที่เหลือ อยู่ ๓๐ บาท นี้ ก็คือผล ของ การค้าขาย คึกคักเกินไป จำนวนเงิน รายนี้ ซ้ำพเจ้า จะ ต้อง ยก ไป ลง บัญชี ทาง ข้าง ลูก หื้อ สำหรับ เกือบหน้า ค่อยไป คือ ลง รายการ ให้ ปรากฏ ว่า นายคำ เบ็น หื้อ ซ้ำพเจ้า อยู่ ๓๐ บาท เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๔

การปิด บัญชี

ถ้า ซ้ำพเจ้า สงสัย ว่า ยอด ที่ ยก ไป จะ ผิด หรือ ถูก ก็มีทาง ที่ จะ ทบทวน ให้ เห็น เท็จ และ จริง ได้ คือ ถ้า ยอด ข้างไหน คำ ก็ ให้ เรายก จำนวน ที่ จะ ยก ไป ลง บวก เข้า ดู ถ้า ได้ เท่า เท่า กัน กับ ยอด อีก ข้างหนึ่ง แล้ว ก็ รู้ ได้ ว่า จำนวน ที่ จะ ยก ไป นั้น ถูก

การตีเส้น บรรทัดปิด บัญชี

บันทึก ถึง คราว ที่ ซ้ำพเจ้า จะ ต้อง ปิด บัญชี แล้ว ก็ จะ ต้อง ตีเส้น บรรทัด คู่ ควบ หัก แกะ ปิด ยอด บัญชี ให้ จำนวน เงิน ๑๑๐ บาท ให้ ตรง กัน ทั้ง สอง ข้าง การ ปิด บัญชี นี้ ถ้า ยอด เงิน ข้างไหน คำ ได้ บวก เพิ่ม ข้างนี้ เข้า ให้ เท่า กัน กับ อีก ข้างหนึ่ง จำนวน เงิน ที่ บวก เพิ่ม หรือ ที่ เรียก ว่า “ยอด ยกไป” นี้ ต้อง ยก มา ใน บัญชี เกือบหน้า วันที่ ๑ ให้ ตรง กัน ข้าม กับ ข้าง ที่ ยก ไป ชึ่ง เงิน

บอกออกไปบอกมาเขา มัก จะใช้ลงด้วยหมึกแดงให้ดูง่าย เพราะ
ฉะนั้นในวิธี บัญชี เล่มนี้จึงได้พิมพ์ขึ้นไว้ด้วย อักษรตัวโต เพื่อเป็น
ทางอธิบายทั้งปรากฏอยู่ในหน้า ๑๑ และ ๑๑ ก. ถ้ามีรายการ
ซื้อขายใน เดือนพฤษภาคม ก็ให้ลงบัญชี ในเดือนนั้นอีกต่อไป.

แบบฝึกหัดที่ ๑

จงลงบัญชี เล็กเขตร์ ในนาม ของผู้มีชื่อทั้ง จะ ปรากฏต่อไป
ให้ลง รายการ ลูกหนี้ หรือ เจ้าหนี้ และ ออก ยอด

เงินคงเหลือหรือคง เกิน ในเดือน เมษายน ร.ศ. ๑๒๙

วันที่ ๑ ข้าพเจ้าได้ขายของ เชื่อให้นายคำ ๕๐ บาท แล้ว
ข้าพเจ้า ได้ซื้อของ เชื่อมา จากนายคำ ๔๐ บาท

แบบฝึกหัดที่ ๒

จงลง บัญชี รายวันใน เล็กเขตร์ ที่บรรทัดให้เรียบร้อยและ
ยกออกไป มาให้ถูกต้อง ให้ทำบัญชี ชื่อ ละนาม

เดือน เมษายน ร.ศ. ๑๒๙ ได้ซื้อของ เชื่อ จากนายคำ ๑๐๐
บาท นายเกิด ๘๐ บาท นายกิม ๕๐ บาท นายทอง ๗๕
บาท นายเกิดขง ๑๒๐ บาท นายกล่อม ๙๐ บาท ได้ขาย
ของ เชื่อให้นายทอง ๘๐ บาท นายจ่าง ๑๒๐ บาท นายเกิด ๘๕
บาท นายจ่าง ๘๕ บาท นายจุ่น ๑๓๐ บาท นายจิว ๖๕ บาท

ใต้เก็บเงินใต้จาก นายชบ ๖๐ บาท นายจาย ๔๕ บาท นาย
 ว่าง ๑๐๐ บาท นายหู่ ๑๓๐ บาท นายเจิม ๖๐ บาท ใต้ใช้
 เงินสกลให้นายเก็ก ๘๐ บาท นายเกลี้ยง ๖๐ บาท นายกล่อม
 ๘๐ บาท นายที้ ๘๐ บาท นายทิม ๔๕ บาท

— ๙๙๙๙ —

บทที่ ๒ เงินรับและเงินจ่าย

การ รักษา ชาญสิทธิ์เงิน จ่าย และ ชาญสิทธิ์เงิน รับ นั้น เป็นการสำคัญอย่างยิ่ง ตามบริษัท หรือ ห้างใหญ่ ๆ เขา ทั้ง ผู้รักษา เงินคนหนึ่ง สำหรับ เป็นผู้รักษา ชาญสิทธิ์เงินสด และ เป็นผู้รับเงินและ จ่าย เงิน เป็นผู้รับผิดชอบในการ เงินที่ไ้รับไว้ และ ถ้า จ่าย ให้ผู้ใด มากน้อย เท่าใด ก็ จะต้อง ลง ชาญสิทธิ์ไว้ ให้ถูกต้อง หรือ มิฉะนั้น ต้อง มี ตัวเงิน ให้ปรากฏ อยู่ เมื่อ เวลา ถึงคราว ตรวจ ชาญสิทธิ์ เมื่อ สิ้น วัค หนึ่ง หรือ เกือ หนึ่ง หรือ ปี หนึ่ง

ข้าง ฝ่าย ผู้เป็น เจ้า ของ ห้าง หรือ บริษัท ต้อง ถือ ว่า ผู้รับเงิน เป็น หัก ใน ส่วน จำนวน เงิน ที่ ไ้รับ ไว้ จาก ผู้ นำ มา ส่ง เช่น ลูกค้า เป็นต้น. เมื่อ จ่าย ให้ผู้ใด มากน้อย เท่าใด ใน ส่วน ชุระ ของ ห้าง ก็ ที่ หรือ ใช้ หัก แทน ห้าง ก็ ที่ เจ้า ของ ห้าง จะต้อง ลง ชาญสิทธิ์ ให้ปรากฏ เหมือน กัน ว่า ผู้รับ เงิน ได้ เป็น เจ้า หัก เจ้า ของ ห้าง ตาม จำนวน เงิน ที่ ผู้รับ เงิน จ่าย ไป เช่น เมื่อ วันที่ ๑ พฤษภาคม เจ้า ของ ห้าง ไ้ มอบ เงิน ให้ ผู้รักษา เงิน สำหรับ ลง ทุน ค่า ขาย ๑๐๐ บาท วันที่ ๑๐ พฤษภาคม เจ้า ของ ห้าง ซื้อ ของ มา ๕๐ บาท ให้ ผู้รักษา เงิน จ่าย เงิน สด ไป วันที่ ๑๕ พฤษภาคม เจ้า

ของห้างขายของไป ได้ ๓๐ บาท ให้ผู้รักษาเงินรับเงินไว้
วันที่ ๒๐ พฤษภาคม เจ้าของห้างขายของที่ยังเหลืออยู่ใน
ร้านเป็นเงินสด ๓๐ บาท

บัดนี้เจ้าของห้างจะต้องการรู้ตัวเงิน สกที่อยู่กับผู้รักษาเงิน
ว่ามีมากน้อยเท่าใด จะต้องเปิดบัญชีขึ้นดังนี้

ผู้รักษาเงิน รับเงินมา (ผู้รักษาเงินเป็นลูกหนี้)				ผู้รักษาเงิน จ่าย เงินไป (ผู้รักษาเงินเป็นเจ้าหนี้)			
พฤษภาคม	๑	เงินสดในมือ	๑๐๐	พฤษภาคม	๑๐	เงิน สกค่าซื้อของ	๕๐
"	๑๕	ขายของ	๓๐				
"	๒๐	"	๓๐				

แต่ตามระเบียบ การที่บริษัทใหญ่ ๆ มักจะใช้กันอยู่ ได้เห็น
ที่แนะนำนั้น ต้อง มีผู้รับเงิน ต่างหากคนหนึ่ง และผู้จ่าย
เงินอีกคนหนึ่ง เมื่อรับเงินวันหนึ่งได้มากน้อยเท่าใด และ
จ่ายเงินวันหนึ่ง มากน้อยเท่าใด ก็จะต้องจดบอกเป็นรายวัน
ส่งผู้รักษาเงินตรวจ ตัวเงิน และ ลงบัญชีเงิน สกให้ถูกต้อง ผู้

รับ และผู้จำ ๒ คนนี้ ต้อง รับผิด ชอบใน ส่วน เงินที่รับ และ ที่จำ
เฉพาะ วันนั้น ๆ

หรืออีกวิธีหนึ่ง เขาให้ผู้รักษา เงิน เป็นผู้จำเงินย่อย คือ
เงินราย เบ็ด เศษเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ผู้รักษา ชาญชิตใหญ่ จำ
รองให้ไว้ใช้ เป็นคราว ๆ คราวละ อาทิ คยหนึ่ง หรือ เกือบหนึ่ง
การ ชาญชิตของผู้รักษา เงิน ย่อยนี้ จะ ต้อง ยก เอาไว้ก่ตัว ต่อ
ภายหลัง ใน ชั้นนี้ จะ ต้อง เค็ม ระเบียบ ปัก ชาญชิต เงิน สด อย่าง
ง่าย ๆ ให้เข้าใจ เสีย ก่อน

ปิด ชาญชิต ยก ยอด เงิน สด

ตาม ชาญชิต นี้ ผู้รักษา เงิน ควร จะมี เงินเหลือ อยู่ในมือ ๑๑๐
บาท เพราะ เขา รับ มา ๑๒๐ บาท ซึ่ง นับ ว่า เป็น หัก เจ้า
ของ ห้าง และ จำ ไป แล้ว ๕๐ บาท ซึ่ง นับ ว่า เจ้าของ ห้าง เป็น หัก
เขา เพราะฉะนั้น เขา จะ ต้อง คง เป็น หัก เจ้าของ ห้าง อีก ๑๑๐
บาท เมื่อ วัน สิ้น เค็ม เขา ยื่น ตัว เงิน ๑๑๐ บาท มา ให้ เจ้าของ
ห้าง ตรวจ ถูกต้อง แล้ว เจ้าของ ห้าง จะ ต้อง ลง ชาญชิต เงิน ๑๑๐
บาท ทาง ข้าง เจ้า หัก เป็น เงิน ยอด ยก ไป จึง จะ ปัก ชาญชิต ได้
เมื่อ ปัก ชาญชิต แล้ว จะ ต้อง ยก ยอด หัก มา ถึง ทาง ข้าง ถูก หัก
ในวันที่ ๑ เค็ม มิถุนายน ทั้ง ตัว อย่าง ต่อ ไป นี้

๓
ลูก หิน

เดือน วัน		รายการ	จำนวนเงิน	
			ป.	ส.
พฤษภาคม	๑	เงิน สก ในมือ	๑๐๐	—
..	๑๕	ขาย ของ	๓๐	—
..	๓๐	"	๓๐	—
			๑๖๐	—
มิถุนายน	๑	ยอดยกมา	๑๑๐	—

ถ้า มี เงิน ผิด กัน ในระหว่าง ตัว เงิน และ ขาญ ซื่อ อยู่ ก็ คง มี
มี ราย ที่ ผิด กัน ทั้ง นี้ ควร ต้อง ค้นหา ให้ พบ เสีย ก่อน แล้ว จึง ค่อย

๑๘ ก.

บัญชีผู้รักษาเงิน

เจ้าหนี้

เดือน วัน		รายการ	จำนวนเงิน	
			ป.	ส.
พฤษภาคม	๑๐	เงินสกลค่าซื้อของ	๕๐	—
„	๓๑	ยอดยกไป	๑๑๐	—
			๑๖๐	—

รวมจ่ายหรือรวมรับที่ผู้รักษาเงินไม่ได้ลง ในบัญชีไว้ เมื่อ

ปีงบประมาณ

แบบ ฝึกหัด ที่ ๓

จงทำบัญชีเงินสด ตามรายการ ต่อไปนี้ แล้ว ยก
ยอดเงินคงเหลือต่อไป

วันที่ ๑ เมษายน คศ ๑๙๘๘ ข้าพเจ้า มีตัวเงิน อยู่ในมือ
๓๐ บาท ๕๐ สตางค์ ในวันเกิดวันนั้นได้ รับเงินจำนวน เกือบ
มีนาคม คศ ๑๙๘๘ เงิน ๒๐ บาท ได้ให้ค่า ใช้จ่าย ออกนอกบ้าน มาตรา
๑๒ บาท ค่าขึ้นรถวันศุกร์ ๑ บาท ๕๐ สตางค์ ขึ้นรถวัน
อาทิตย์ ๔ บาท ๒๕ สตางค์ ซื้อของกินนึ่งปี ใหม่ ๑ บาท ๕ สตางค์
นายคำได้ ใช้จ่ายเงินที่ขมไปแต่ก่อน ๕ บาท ค่าใช้จ่าย เบิกเชลล์
๑ บาท ๕๐ สตางค์ เมื่อ วันที่ ๒ เมษายน คง เก็บตัวเงินไว้ได้
๓ บาท นอกจากนั้น มีเท่าใด ฝากธนาคาร หมก.

แบบ ฝึกหัด ที่ ๔

จงทำ บัญชีเงินสด ลงรายรับ รายจ่าย และ รวมยอด
ยกไป ยกมา ด้วย

วันที่ ๑ พฤษภาคม คศ ๑๙๘๘ ผู้รับเงิน มีเงิน ๕๖ บาท
ในเก็อนนั้นได้ขายของ ได้เงินสดมา เป็นราย ๆ ดังนี้ ๑๗ บาท
๒๕ บาท ๑๘ บาท ๒๑ บาท ๑๐ บาท ๕ บาท ๑ บาท ถูกหัก ใช้จ่าย
หนี้มาตามรายชื่อต่อไปนี้ นายแดง ๑๘ บาท นายขาว ๒๓ บาท
นายดำ ๕๕ บาท ใช้นี้ นายเช่า ๑๐ บาท นายเที่ยง ๘ บาท

เสียค่าเช่าห้อง ๗ บาท ใช้หนี้ขาย เป็น ๖๐ บาท ชื้อ ของได้
เงินสดไป เป็นเงิน ๗๗ บาท เจ้า ของห้างออก เช็ค ใช้จ่าย ส่วน
ตัวไป ๑๒ บาท ให้ค่าจ้าง คนงานและใช้จ่าย เบิก เทคโนโลยี ๑๑ บาท

การ ส่งเงิน ฝาก ธนาคาร

ถ้าเรามีฐานะ เกือบ ข้าง แก่การ รับ และ จ่าย เงิน มาก ๆ
ควร จะต้อง เปิด บัญชี ฝากเงิน ธนาคาร ขึ้นไว้สักแห่งหนึ่ง แต่การ
เปิดบัญชีนี้ ต้อง เลือกธนาคาร ที่ที่ที่ ตั้งมานานและมีทุน มาก จึง
จะเป็นการ มีนัย คง ไม่ ต้อง กลัว ทรพย์ สูญ ประโยชน์ที่ จะได้ รับ
ในการ นำฝากธนาคาร นั้น คือ

๑. ใ้กดออก เบี้ย

๒. มีช่องที่เงิน จะ สูญ หาย น้อย เพราะธนาคาร รับ
ผิด ชอบใน ส่วน เงินที่เรา ฝาก ไว้

๓. เมื่อเรา รับ จ่าย ใช้สอย เรา จะจ่าย ทางธนาคาร โดย
ไม่ต้อง ใช้ตัวเงิน ก็ ได้ คือ เขียน คำสั่ง ลงใน กระดาษ ให้ธนาคาร
จ่ายเงิน ได้ ใบสั่ง จ่าย เช่นนี้ เรียกว่า “เช็ค”

๔. เงินที่ ฝากธนาคาร เช่นนี้ ใคร จะมา เบิก เอาไป ไม่ได้ เว้นไว้
แต่ เจ้า ของเงิน จะ เขียน เช็ค เขียน ชื่อสั่ง ให้ธนาคาร จ่าย ให้แล้ว จึง เบิก ได้

๕. ถ้า ผู้ใด จะ ออก เช็ค จ่าย เงิน ที่ธนาคาร ไก ๆ ให้เรา
ธนาคาร ของ เรา ก็ จะ รับ ชำระ เกือบ เงิน ให้ เรา เสร็จ เหตุ ฉะนั้น ถ้า
ได้ รับ เช็ค จาก ผู้อื่น เมื่อ ไก ก็ควร จะ ส่ง เข้า ธนาคาร ทันที

การที่เรา นำเงินไปฝากธนาคาร ครั้ง แรกนี้ เรียกว่า
เปิดบัญชีธนาคาร คือ ธนาคาร มีพิธี ที่ จะ ให้ เรา กรอก จำนวน
เงินลงในใบ นำฝาก และเซ็นชื่อ ลง วันฝากไว้ โดย ชัด เจน. ใบ
นำฝากนั้นเป็นแบบฟอร์ม ที่พิมพ์ตามรูปการ เช่นมีประเภท
บิล, เช็ค, ธนบัตร, ทอง, และ เงิน เป็นต้น ถ้าเราฝากสิ่งใด
ในห้าประเภทนี้ ก็ให้กรอก ลง ตามที่มี แจก อยู่ ในใบ นำฝาก

ตัวอย่างใบนำฝาก

บัญชีรายวัน

ธนาคาร “ก”

ทุนจำกัด

ที่เลขที่ ๕๐๐๐ ถนนเจริญกรุง, กรุงเทพฯ

บัญชีฝาก เงินของ

บิล

เช็ค

ธนบัตร

ทอง

เงิน

ลงชื่อผู้รับเงิน

ลงชื่อผู้ฝาก

ใบนำฝากชนิดนี้ ตามธรรมเนียมมีค่าชั่วคราว เมื่อ
ผู้ฝากต้องการให้เป็นหลักฐาน ธนาคารก็ลงชื่อรับเงินในชื่อ
ใบนำฝากคืนได้เข้าของไป แล้วยืมเอาตัวใบนำฝากกับเงิน
ไว้ นอกจากนั้นธนาคารยังให้สมุดสำหรับลงจำนวนเงินรับ
จ่ายให้ผู้ฝากบันทึกไว้เล่มหนึ่ง กับสมุดเชคที่เป็นตัวพิมพ์
สำหรับกรอกจำนวนเงินส่งจ่ายให้แก่ใคร ๆ อีกเล่มหนึ่งด้วย

ตัวอย่างเชค

(อย่าง ที่ ๑) .

เลขที่ ๑๒๐๑	กรุงเทพ ฯ วันที่	ว.ศ.
ถึง ธนาคาร	“ก” ทุนจำกัด	
	คิก เลขที่ ๕๐๐๐ ถนนเจริญกรุง	
	กรุงเทพ ฯ	
ให้จ่าย เงินให้	หรือผู้ถือเชคนี้	
เป็นเงินบาท	[Redacted]	
บาท	[Redacted]	
	ลงชื่อ	[Redacted]

(อย่างที ๒)

เลขที่ ๑๒๐๑

กรุงเทพฯ วันที่

ร.ศ.

ถึงธนาคาร

“ก”

ทุนจำกัด

ทำบล เลขที่ ๕๐๐๐ ถนนเจริญกรุง

กรุงเทพฯ

ให้จ่ายเงินได้

หรือ ตามคำสั่ง

เป็นเงินบาท

บาท

ลงชื่อ

เรา ก็มีชื่อ เหมือนกัน

สำหรับ เจ้า ของ เงิน จะ ได้ จัก

รายการ และ จำนวน เงิน ที่ ได้ ออก เรา สั่ง จ่าย ไป.

ถ้า รูป

ข้างบนนี้ ก็ จะ เห็น ได้ ว่า มี ที่ว่าง เว้น ไว้ ให้ เขียน ข้อ ความ ดังนี้

๑. วันที่ เขียน เรา หรือ วันที่ สั่ง จ่าย

๒. ชื่อ คน ที่ จะ ให้ ธนาคาร จ่าย เงิน ให้

๓. จำนวน เงิน เขียน เป็น ตัว หนังสือ

๔. จำนวน เงิน เขียน เป็น ตัว เลข

๕. ลงชื่อ คน หรือ บริษัท ผู้ เป็น เจ้า ของ เงิน

เมื่อ เรา อยาก จะ จ่าย เงิน ใช้ คน ให้ แก่ เจ้า คน นี้ ของ เรา เรา

ก็ไม่ต้องไปรับเงินที่ธนาคารมาใช้หนี้ให้ลำบาก เป็นแต่เขียน
เช็คส่งให้เจ้าหนี้ไป หรือจะส่งไปทางไปรษณีย์ก็ได้.

ผู้ใดที่รับเช็คเช่นนี้แล้ว ก็ใช้ได้อย่างตัวเงิน วิธี
ที่จะใช้มีอยู่ ๓ อย่างดังนี้

๑. จะลงชื่อสลักหลังส่งใช้หนี้ของ ตน ให้แก่ผู้อื่น ไป ก็
ได้ (การที่ลงชื่อสลักหลังเช็ค เมื่อจะส่งให้แก่ผู้หนึ่ง
ผู้ใดไปนั้น คือหมายความว่าโอนกรรมสิทธิ์ ตามกฎหมาย
ถ้าเป็นเช็คที่จ่ายให้แก่ผู้ถือ โดยไม่กล่าวชื่อว่าผู้ใดแล้ว การ
ลงชื่อสลักหลังเช็คของผู้ที่ จะโอนกรรมสิทธิ์ ก็ไม่จำเป็น
จะต้องทำ)

บุคคลผู้ใดรับเช็คที่มีชื่อของผู้ที่ โอนกรรมสิทธิ์ สลักด้วย
ลายมือเช่นนี้แล้ว ถือว่าเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ชอบธรรม
ที่จะเบิกเงินได้เหมือนกับเจ้าหนี้ของเรา ซึ่งเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์
ในขั้นต้น ถ้าผู้ถือเช็คจะโอนกรรมสิทธิ์ที่เขาได้รับให้แก่
ผู้อื่นต่อไปอีก ก็จะต้องลงชื่อสลักหลังเช็คทั้งวิธีที่ ๑ มาแล้ว

๒. เจ้าหนี้ของเรา จะให้ธนาคาร ของเขา เก็บเงินแทนตัว
เขาก็ได้ คือ ต้องลงชื่อสลักหลังเช็คแล้ว กรอกจำนวนเงินลง
ในใบนำฝาก ให้คนเขา ไปยื่นให้ธนาคาร ของเขาทั้งตัว

เชค และ ใบ หน้า ผาก ธนาคาร ของ เขา ก็ จะ มา เก็บ เงิน จาก
ธนาคาร ที่ เรา ผาก เงิน ไว้ แล้ว ลง บัญชี ให้ เป็น เงิน ผาก ของ
เขา ต่อ ไป

๓. เจ้าหนี้ ของ เรา ที่ ใ้ รับ เชค ซึ่ง ไม่ มี ชิค เป็น เส้น คู่ ผ่าน
ตัว เชค ถ้า ต้อง การ จะ เบิก ตัว เงิน จาก ธนาคาร ของ เรา ตาม
จำนวน ที่ ปรากฏ อยู่ ใน ตัว เชค ก็ ใ้

เมื่อ เจ้าหนี้ ของ เรา ขึ้น เชค เข้า ไป ใน ธนาคาร โดย มี ชื่อ
สลัก หลัง ด้วยลายมือ เป็น สำคัญ แล้ว ธนาคาร ก็ จะ จ่าย เงิน ให้
แก่ ผู้ ที่ ถือ เชค แล้ว ลง บัญชี จ่าย เงิน ผาก ของ เรา เท่า จำนวน
ที่ แจก อยู่ ใน ตัว เชค นั้น และ เก็บ เชค ไว้ เป็น หลัก ตาม ใน
การ ที่ ใ้ จ่าย เงิน ของ เรา ไป ถ้า เรา ประสงค์ จะ ใ้ ธนาคาร จ่าย
เงิน ให้ แก่ บุคคล ที่ มี ชื่อ ปรากฏ อยู่ ใน ตัว เชค โดย เฉพาะ ก็ ใ้
ขีด หน้า คำ ที่ ว่า “หรือ ผู้ ถือ เชค” หรือ คำ ที่ ว่า “หรือ ตาม
คำสั่ง” ออก เสีย ถ้า ทำ เช่น นั้น แล้ว เมื่อ ผู้ ที่ มี ชื่อ อยู่ ใน เชค
จะ รับ เงิน จาก ธนาคาร เอง ธนาคาร ก็ จะ ถาม ว่า ผู้ นั้น หรือ
ที่ มี ชื่อ อยู่ ใน ตัว เชค และ ใ้ สวม หมวก ใจ ว่า คน นั้น จริง แล้ว
จึง จ่าย เงิน ให้

วิธี ที่ จะ ป้องกัน ไม่ ใ้ ผู้ ขึ้น ไป ชำ เา เงิน ตาม จำนวน ที่ มี อยู่
ใน ตัว เชค ใ้ ใน เวลา ที่ ถูก ชะ โมย หรือ หาย ไป นั้น เรา จะ ต้อง

ซิค เป็น เส้นบรรทัดผ่า ตัว เซต ๒ เส้น ไว้ช่อง กลาง ที่ทำ เช่น
 นี้ ประสงค์ จะไม่ให้ธนาคาร จ่าย เงินให้ แก่ผู้ คนใด ซึ่ง นำ เซตไป
 ขึ้น เพราะ เมื่อธนาคาร ใ้รับ เซต ซิค นี้แล้ว ก็เป็น แค
 ลง บัญชี เพิ่ม จำนวน เงิน ของบุคคลที่ ใ้รับ เซต แล้วธนาคาร
 ก้อธนาคาร ก็ไป เก็บ เงิน กันเอง ถ้าผู้ใด ทำ เซตที่ไม่ ใ้ซิค
 เส้น หาย หรือ ถูก ขะโมย กั๊ก ครอบ รั้ง แข็ง ความ แก่ธนาคาร
 กันที เพื่อ เป็นทาง บัง กันมิให้ทรัพย์นี้ เป็น อัตรานา วิช
 แข็ง ความ นี้ควร จะ บอก เลขที่ ของ เซต และ บุคคลที่มี ชื่อ
 ใ้ธนาคาร จ่าย เงิน ใน ตัว เซต และ จำนวน เงิน มาก น้อย เท่า
 ไ้ เซต ลง วัน เดือน ไ้ และใคร เป็น ผู้เซ็นสั่ง จ่ายใ้ธนาคาร
 ทราบโดย ละเอียด ธนาคาร จะ ไ้คง จ่าย เซต ราย นี้ ใ้ถูก
 ต้อง ตามความ ประสงค์ ของผู้มา แข็ง ความ

โปรสณีย์ธนาคาร

โปรสณีย์ธนาคาร เป็น ใบสั่ง จ่าย เงิน ที่ออฟฟิศ โปรสณีย์
 ตามคำขอลที่มี ชื่อ อยู่ ในธนาคาร ถ้า เรา ใ้รับ โปรสณีย์ธนาคาร
 นี้ และ ใ้ไปขึ้น เงินมา แล้ว ใ้ลง บัญชีรับใน บัญชีเงิน
 สก หรือเรา จะ เอาธนาคารไปฝากธนาคาร ใ้ขึ้น เงินใ้เรา
 กั๊ก ถ้า เช่นนี้ จะ คง ลง บัญชีรับใน บัญชีธนาคาร ของ เรา

ธน

ธนบัตร ต้องถือเหมือนกับ ตัว เงิน สก.

ธนบัตร ที่ ถ้าว^ห

บัญชีเงิน

ถ้าเราทำธุระ เกี่ยวข้อง กับ ธนาคาร แล้ว เราต้อง เปิด
 หอเงินที่ธนาคาร เก็บ จาก ลูกหนี้ มาให้ เรา (คือไม่ขึ้นเช็ค ลูก
 เราเบิกเงิน (โดย ออกเช็คสั่ง จ่าย) มาทดรองให้ผู้รักษา เงิน
 จ่ายใช้หนี้ ให้เราทันที เรา จะ ต้อง ลง บัญชี จ่ายให้ ลูกด้วยด้วย
 ตัวอย่าง บัญชี
 ธนาคาร "ก"

ลูกหนี้ (ธนาคาร ราช)

วัน	รายการ	จำนวนเงิน	
		บ.	ต. ก.
ศก ๑๒๔			
มิถุนายน	๑ เงินสกฝาก	๒๐๐	—
"	๔ เช็ค จาก นาย "ก"	๕๐	—
		๒๕๐	—
กรกฎาคม	๑ เงินคงเหลือ ยกมา		
	(คือที่ธนาคาร เป็นหนี้ ^ห)	๑๓๐	—

บัตร

หมายความว่า ธนบัตร ของ รัฐบาล ที่ออกใช้ อยู่ ทุก วัน นี้

ฝากธนาคาร

ขานูซี เงินฝากธนาคารไว้ด้วย ในขานูซีนี้ให้ลง รับตาม จำ
หนึ่ของเรามาได้) และ ตาม จำนวนเงินที่เรา ฝาก อื่นๆ เมื่อ
ใช้ หรือเอามา ใช้สำหรับออฟฟิศก็ หรือให้ธนาคาร

เงินฝากธนาคาร

ทุนจำกัด

เจ้าหนี้ (ธนาคารจ่าย)

วัน	รายการ	จำนวนเงิน	
		บ.	ส.ค.
ค.ก. ๑๓๔๔			
มิถุนายน ๒๒	เชคของเรา จ่ายให้นาย ข.	๑๒๐	—
..	คงเหลือยกไป	๑๓๐	—
		๒๕๐	—

แบบฝึกหัดที่ ๕

ให้ลงบัญชี ตามรายการ ต่อไปนี้ ในบัญชีเงินสด
และเงินฝากธนาคารให้ลง วัน ๆ นี้ แล้ว ปักบัญชี ยกยอดคงเหลือ
ทั้งสองบัญชี อธิบายให้สังเกตว่า เรา เริ่ม ต้น ก็ เป็น ต้น
ธนาคาร เสีย แล้ว

ตัว เงิน สดคงเหลือที่ออฟฟิศ ๒ บาท ๑๐ สตางค์ เบิก
เงินในธนาคารเกินตัวไป ๑๓๖ บาท ๑๘ สตางค์ ใ้รับเช็ค
จากนาย ป. ๓๑ บาท และจากนาย ผ. ๒๓ บาท ๘ สตางค์ ใ้
รับเงินสดจากนาย พ. ๑๔ บาท จ่ายเช็คให้นาย ฟ. ๓๖ บาท ๑๐
สตางค์ จ่ายเช็คให้นาย ม. ไป ๔๒ บาท ออกเช็คใช้เงินค่าเช่า
ให้นาย ร. ๑๐ บาท จ่ายตัวเงินให้นาย ล. ๑๓ บาท ใ้
รับตัวเงินจากนาย จ. ๑๖ บาท และส่งไปฝากธนาคารแล้ว,
ค่าง ส. ส่งเช็คมาใช้ ๑๘ บาท จ่ายเช็คให้ค่าง พ. ๑๒ บาท
๑๘ สตางค์ ใ้รับเช็คจากนาย อ. ๓๒ บาท

แบบฝึกหัดที่ ๖

ให้ทำบัญชีเงินสด และบัญชีเงินฝากธนาคาร ตาม
รายการ ต่อไปนี้ แล้วให้ ปักบัญชี ยกยอดคงเหลือด้วย
เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม คก ๑๖๘๘ มีเงินเหลืออยู่ ๑๕๐
บาท และที่ธนาคาร มีอยู่ ๒๕๐ บาท จ่ายเงินสดให้นาย จัน

๔๐ บาท นายฉาบ ๓๐ บาท นายเจียง ๒๐ บาท นาย
 ชื่น ๔๐ บาท ชื้อของ เบ็กเท็ค ๕ บาท ออกเช่าให้
 นายวาท ๘๐ บาท นายศุภ ๑๐๐ บาท นายฮุน ๙๐ บาท
 ได้รับตัวเงินจากนายบ่า ๒๕ บาท นายจ่า ๓๕ บาท นายกี
 ๓๐ บาท ได้รับเงินทางธนาคาร จากนายเขี้ยว ๑๒๐ บาท
 จากนายไผ่ ๗๕ บาท จากนายเจียง ๘๕ บาท

แบบฝึกหัดที่ ๗

ให้ลง บัญชี เงินสด บัญชี เงินฝากธนาคาร และ
 บัญชี ลูกหนี้ เจ้าหนี้ แล้ว ออก ยอด เงินคง เหลือ ด้วย
 เดือน เมษายน ค.ศ. ๑๒๙๔ ได้ซื้อของ จากนายกัน ๒๕ บาท
 นายจัน ๖๐ บาท นายคำ ๘๐ บาท นายเสงี่ยม ๑๐๐ บาท
 ได้ขายของให้นายจัน ๙๐ บาท นายเลือน ๓๐ บาท นาย
 บิน ๔๐ บาท มีตัวเงินอยู่ใมือ ๑๐ บาท ที่ธนาคาร ๕๐
 บาท จ่ายตัวเงินให้นายกัน ๑๐ บาท นายคำ ๒ บาท จ่าย
 เชคให้นายกัน ๔๐ บาท นายเสงี่ยม ๑๐๐ บาท นายคำ
 ๗๘ บาท ได้รับเงินสดจากนายเลือน ๓๐ บาท ได้รับเงิน
 ที่ธนาคาร ตามจำนวนเชค จากนายจัน ๓๐ บาท นายบิน ๔๐ บาท

บทที่ ๓ การซื้อขาย

การซื้อขายอย่างง่าย ๆ ก็คือ ซื้อขายด้วยเงินสด เช่น
 ถ้า พ่อค้าขายส้มมีเงินทุนอยู่ ๓ บาท ซื้อส้มได้ ๑๐๐๐
 ผล แล้วขายไปเป็นราคา ๔ บาท ได้กำไรเพิ่มทุนขึ้นมา
 ๑ บาท ถ้าจะตั้งบัญชีตามแบบแล้วก็เป็นดังนี้

บัญชีล้ม

ลูกหนี้
(ซื้อ)
(ขาย)
เจ้าหนี้

รายการทุนที่ลงไป	จำนวนเงิน		รายการที่ขายได้	จำนวนเงิน	
เงินสด (ซื้อส้ม)	๓	—	เงินสด (ขายส้ม)	๔	—
กำไร	๑	—			

ที่นี้เราอาจสงสัยทำไมนี้ได้ด้วย บัญชีเงินสด ถ้าเจ้าของ
ของส้มมีกำไรบาท ๑ แล้ว เมื่อถึงที่สุกเขาควรจะมีเงิน
สดมากกว่าเมื่อขึ้นต้น ๑ บาท

บัญชีเงินสด

ลูกหนี้

เจ้าหนี้

รายรับ	จำนวนเงิน		รายจ่าย	จำนวนเงิน	
เงินคงมีในมือเมื่อ จะขาย	๓	—	เงินค่าซื้อส้ม	๓	—
ขายส้มได้	๔	—			

บันทึกนี้แสดงให้เห็นได้ว่าเจ้าของส้ม มีเงินถึง ๔ บาท มากกว่าเมื่อลงทุนบาท ๑

หนึ่งในบาณชีสาม
กำไร ขาของ ไก่

ก็ปรากฏ อยู่ แล้ว ว่า เงิน ราย นี้ เป็น

แบบฝึกหัดที่ ๙

เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม คก ๑๒๙ มีเงิน อยู่ในมือ
๖ บาท มีบุหรี เป็นราคา ๕๘ บาท ตาม ราคาทุน หรือ ๗๐ บาท
ตาม ราคาขาย ในเดือนนั้น ไก่ซื้อบุหรี มาอีก เป็นเงิน สกครั้ง
หนึ่ง ๑๘ บาท ครั้งที่สอง ๒๒ บาท ครั้งที่สาม ๓๔ บาท
บอกเงิน สกที่ขายของ ไก่ ในเดือนนั้น นั้นดังนี้ วันที่หนึ่ง ๒๖
บาท ที่สอง ๓๓ บาท ที่สาม ๓๖ บาท ที่สี่ ๒๑ บาท
เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ขายเล หักบุหรีที่ เหลือ ไป ๑๐ บาท
แต่ ไก่ ใช้ จ่าย เสีย แล้ว ๑๐ บาท

จง ทำบาณชี ขายบุหรี และ สอบดู ว่า ไก่กำไร หรือขาด
ทุนด้วยวิธี ทำบาณชี เงินสก

ราคาทุน

ราคาทุน ไม่หมาย ความแก่ เพียง ราคา ของที่ซื้อ มา ถึง
แม้เงินที่ใช้ จ่าย ในการ ที่ จะให้ มีเจ้า จำมา ซื้อ ของ และ
ในการ ที่ จะ แสวง สืบค้น สำหรับขาย ก็ หักเข้า ในราคาทุนด้วย เช่น
ค่ารถค่าคนของ เจ้าของ ร้าน ค่าต่อของ ค่าบรรจุหีบ ค่าเช่า

ร้าน ค่าเช่ารถถัง เลี้ยวของ ค่าโคมไฟ ค่าอินชูลัมส์ ค่าภาษีอากร
ค่าประกาศขายของ ค่าจ้างลูกจ้าง ค่าแก๊สตัวอย่าง และ
ค่าเก็บซื้อเก็บขาย เหล่านี้ เป็น ต้น

กำไร และ ขาดทุน

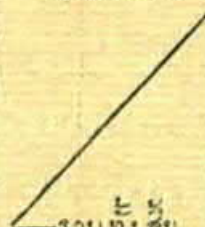
ถ้า ขายของได้มากกว่า ราคาทุน จำนวนเงินที่มาก
กว่านั้น เท่าใด นั่นนับ เป็นกำไร ถ้า ขายได้น้อยกว่า ราคาทุน
จำนวนเงินที่น้อยกว่า เท่าใด นั่นเป็น จำนวนขาดทุน ถ้า แผล
ไม่ประหยักรายจ่ายได้น้อยลง รายจ่ายนั้นเอง จะ เป็นเสียหุ้ย
ที่จะได้ขาดทุนในการขายของ

ผู้ที่ขายของส่งมาก ๆ เช่นร้านขายส้ม จ้างคนสำหรับ
ขาย เป็น ต้น จะ ต้องทำ บัญชี ส้ม แยกกัน เป็น บาน ๆ สำหรับ
ส้มทุกชนิด เมื่อ อยากรู้ว่า ชนิดไหน ขายดี ได้กำไร มาก ก็ จะ ได้
ง่าย เข้า แต่ วิธี ทำ บัญชี นั้น ต้อง ไม่ ส้ม ทั้ง รายค่า จ้างคน
ขาย ผลไม้ และ ค่าเช่า รถบรรทุก เป็น ต้น เพราะ ราย
จ่ายเหล่านี้ เป็น ราย จำ เป็น ที่ จะ ต้อง ใช้ เป็น เสียหุ้ย ขายของ
หา กำไร บัญชี ส้ม ชนิดหนึ่ง ๆ นั้น จะ ต้อง แจ่ง ราย การ จ่าย
เฉพาะ ชนิด นั้น เอง จะ ไป เอา รายจ่าย ของ ชนิด อื่น มา รวม เข้า
ด้วย ไม่ได้ ตัวอย่าง ควร ที่ จะ ทำ เป็น ดัง นี้

๓๔
บัญชีล้ม
บัญชีล้ม

ลูกหนี้ (ราคาทุนและรายจ่าย)

(ขายได้) เจ้าหนี้

ล้มที่ซื้อมา	๕	—	ขายเงินสด	๖	—
ค่าจ้างคนขาย		๕			
ค่ารถบรรทุก		๕			
คงเหลือเป็นกำไร		๕			
รวมทั้งสิ้น	๖	—		๖	—

หรือเรา จะ แยกทำ บัญชีได้เป็นสอง ตอน คือ ตอนหนึ่ง
เป็นบัญชีค้าขายแท้ ๆ แทั้งกำไร อย่าง รวม คือกำไรใน
ส่วนลงทุนขั้น แรก เมื่อคิดเทียบ ราคา ของ รวมทั้ง รายจ่าย
ที่จ่าย ไม่ตรง ๆ เพียงซีกที่ จะ ลงมือขาย แต่ไม่รวม
รายจ่ายในการ ขายของ เจ้า ด้วย และ อีก ตอนหนึ่ง เป็นบัญชี
แทั้งรายจ่ายในการ ขายกำไร และ แทั้งกำไรคง จำหน คือ
กำไร เมื่อคิดหัก รายจ่าย ในการ ขายของ ออก หมดแล้ว ใน
ตอนที่ ๒ นี้ เรียกว่า บัญชีกำไร และ ขาดทุน ตัวอย่าง บัญชี
ล้ม ๒ ชนิดที่กล่าว แล้วนี้มี อยู่ ทั้ง ๒

ลก ๒๗

197 111

ชื่อมา	ป.	ส.	ขาย ไป	ม.	ส.
เงินค่าต้ม	๕	—	เงินสด	๖	—
เงินคงเหลือ (ถ้าไร รวม) โอนไปบัญชี ถ้าไร และ จากทุก	๑	—			
รวมเงิน	๖	—	รวมเงิน	๖	—

บุญชี กำนัน และ ขาดทุน

๒๕
ลูก หมี

๒๕ ๕
๒๕ ๕

รายจ่ายและขาดทุน		กำไร		
ค่าจ้างคนขาย	๕	กำไร รวม		
ค่าเช่ารถบรรทุก	๕	ยกมาหักภาษี		
รวมจ่าย	๑๐	ค่าขาย	๑	—
คงเหลือกำไร คงจำนวน	๕๐			
รวมเงิน	๖๐	รวมเงิน	๑	—

วิธี สอบ กำไร

การที่จะสอบกำไรเงินกำไร มีวิธีที่จะสอบได้ โดยทำบัญชีเงินสด ตัวอย่างเช่น เรา จะ ตั้ง ต้นค้า ขาย ด้วยมีเงินสดเป็นทุนอยู่ในมือ ๑๐ บาท เช่นนี้ เรา ก็ ต้อง ลง บัญชีรับจ่ายให้ถูกต้อง

บัญชีเงินสด

ถูก หัก

เข้า หัก

ราย รับ			ราย จ่าย		
เงินคงเหลือในมือ	๑๐	—	ซื้อของเงินสด	๕	—
ขายของ เงินสด	๖	—	ค่าจ้าง คนขายของ		๕
			ค่าเช่า รถ ม้า		
			บรรทุก		๕
			คง เหลือ ยก ไป	๑๐	๙๐
รวมเงิน	๑๖	—		๑๖	—
คง เหลือ ยก มา	๑๐	๙๐			

ตามบัญชีกำไร และ จากทุน ของ เรา

ปรากฏอยู่ว่า

มีกำไร ๕๐ สตางค์ เมื่อเช้านี้ บัญชีเงินสดข้างบน
ก็ชี้ให้เห็นว่า แท้เดิมเรามีทุนอยู่ ๑๐ บาท ครั้นมาค้าขาย
เข้าแล้ว ทุนของเราเพิ่มขึ้นถึง ๑๐ บาท ๕๐ สตางค์ ซึ่ง
แสดงให้เห็นได้ว่า เรา มีกำไร ๕๐ สตางค์ ตรงกับ
บัญชีกำไร และ ขาดทุน

แบบฝึกหัดที่ ๙

เมื่อคืนวันอังคาร แม่ค้า สัมคนหนึ่ง มีส้ม ไร่ ขายเป็น ราคา
๘ สตางค์ และมีเงินสดอยู่ ในมือ ๑๐ บาท ๔ สตางค์ เมื่อ
วันพฤหัสบดี เข้าได้ซื้อ ส้ม เพิ่มขึ้นอีก เป็นราคา ๕ บาท ๔ สตางค์
ได้เสียค่าเช่าแผง ขาย ส้มไป ๒ สตางค์ ซื้อน้ำส้ม ๔ สตางค์
ซื้อกระดาษ ไว้ห่อ ส้ม ๖ สตางค์ แต่ในวันเดียวกันนั้นได้ใช้
กระดาษ ห่อ ส้ม เสีย ๓ บาท ๕ สตางค์ แล้วขาย ส้ม ไปได้ ๑๕ บาท ๘ สตางค์
เงินที่ขาย ได้ นั้นเอา ไป จ่ายค่า รด เสีย ๑ บาท ๒ สตางค์ ส้ม
ที่ขาย เหลือ อยู่ เป็นราคา ๑ บาท ๔ สตางค์

ให้ทำ บัญชีขาย ส้ม ในวันพุธนี้ แล้วให้ทำ บัญชีเงิน
สด สอบ ดูให้ถูก ต้อง ด้วย

แบบฝึกหัดที่ ๑๐

ให้ทำ บัญชีค้าขาย และบัญชีกำไรและขาดทุน ตาม
รายการ ต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นบัญชีค้าขายได้ เงิน สด ทั้ง สิ้น

เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม สก ๑๒๙ ข้าพเจ้าไม่มีตัว
เงินสกลเลย แต่ข้าพเจ้า ได้ลงมือค้าขายของที่มีอยู่เป็นราคา
๖๐ บาททั้งนี้ คือข้าพเจ้าได้ ทั้ง คั้นขายไปเป็นราคา ๑๕ บาท
แล้วซื้อของมาอีกเป็นราคา ๑๑ บาท เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม
สก ได้ขายของให้นาย ก. ไป ๙ บาท จ่ายใช้สรวบ เบ็ก
เหล็กเสียบ ๒ บาท เมื่อวันที่ ๓ ซื้อของจากนาย ข. ๑๘ บาท
และขายของไป ๑๓ บาท เมื่อวันที่ ๔ ซื้อของมา ๑๒ บาท
เมื่อวันที่ ๕ ขายของไป ๑๔ บาท เมื่อวันที่ ๖ ขายของไป
๒๐ บาท และซื้อของ ๑๖ บาท ใช้จ่ายค่าจ้างคนงาน
๗ บาท ค่าเช่า ๓ บาท ค่าน้ำมันถ้ำส ๑ บาท ใช้จ่าย
เบ็กเหล็ก ๕ บาท แล้วให้ทำ บัญชีเงินสกล สดบ ทั่ว

บทที่ ๔ บัญชี แบบ ต่าง ๆ

บัญชีทุน

การที่จะทราบหลัก สอด งบประมาณกำไรให้กว้าง
ขวาง ออกไปโดยวิธีเพิ่มเงินสกลในมือขึ้น เราจะต้องถือเอา
การค้าขายของนาย ก. เป็นตัวอย่าง เช่นนาย ก. ได้ตั้งทุน
ค้าขายเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๔ ได้ลงทุนเป็นเงิน
สกล ๑,๐๐๐ บาท และมีผ้าลายอยู่ราคา ๔๐ บาท สอด
บัญชีคือทุนของนาย ก. รวมเป็นจำนวนเงิน ๑,๐๔๐ บาท
นาย ก. ไม่มีหนี้สินเลย ถ้าเขามีหนี้ อยู่ สกล ๔๐ บาท แล้วทุน
อันนี้ก็มี ราคาแค่เพียง ๑,๐๐๐ บาท เพราะทุนของบุคคลใด
ต้องเป็นจำนวนทรัพย์สินที่เขา มีอยู่แท้ ๆ และได้เอา มา ลงทุน
ค้าขายจริง ๆ หรือ หักหนึ่ง จะเรียกว่า จำนวนเงินที่เหลือ
จากใช้หนี้สินเสร็จแล้วก็ได้ ถ้าบุคคลผู้ใด ขายของ มาตั้งปี
หนึ่ง หรือ สองปี แล้ว ยังมีสมบัติเฉพาะ แต่พอใช้หนี้เขา
เท่านั้นบุคคลผู้นั้นก็คง ไม่เป็นที่พอใจเลย เพราะว่า ไม่ได้
กำไรในการที่ได้ลงทุนลงแรงไป ตัวอย่างบัญชีทุน นั้นดังนี้

๕๐๐๒

บาณชีเงินทูล

๒
ถูก คห

เดือน	วัน	

ต่าง ว่าท่านเจ้าคุณ ส่วนคำ ข่าย กับ พี่ชาย ของ ท่าน และ

๔๐๐ ก.

ของ นาย ก.

เจ้าหนี้

เดือน วัน				
มกราคม	๑๒๔๔	๑	ทุน เงิน ๑,๐๐๐ ผ้า ๔๐	๑,๐๔๐ —

ทำลง ทุน เป็นเงิน ๑๐๐๐ บาท เช่นนี้ จะ ต้อง ถือว่า บริษัท

เป็นหนี้ท่าน ๑๐๐๐ บาท ซึ่ง เป็นจำนวนเงินที่ท่านมีหุ้น อยู่ใน
บริษัท นั้น ถ้าส่วนกำไร ที่ได้แบ่งปันในปี ครั้น เป็นเงิน ๕๐๐

บาท ท่านก็ต้อง มีได้ว่า ทุนของท่าน คงเพิ่มขึ้น เป็น
๑,๕๐๐ บาท จำนวนเงิน ๑,๕๐๐ บาท นี้ ถึงแม้ว่าท่าน จะเป็น
เจ้า ของหุ้น ในบริษัท นั้นด้วย ก็ ท่าน จะ ต้องถือว่าบริษัท เป็น
หนี้ท่านทั้ง ๑,๕๐๐ บาท อยู่เหมือนกัน แต่ถ้า ได้ เบิกเอาเงิน

ไปเสีย สัก ๓๐๐ บาท แล้ว ท่านก็ต้อง เป็นเจ้าหนี้ อยู่ เพียง
๑,๓๐๐ บาท เท่านั้น หรือ ถึงแม้ว่า การ ค้ำขาย หุ้น นี้ จะเป็น
ของ ท่านทั้ง หมก ก็ วิธี ทำ บัญชียก ไม่ผิด แปลก อะไร กัน
กับ ที่กล่าว มา แล้ว

ตามบัญชี ทุนข้าง บนนั้น ถ้า นาย ก. ทั้ง ใจ จะ ซื้อ
ผ้าลาย มาขายบ้าง ผ้าคิยบ้าง ผ้า คัด เลือ บ้าง และ
นาย ก. ประสงค์ จะ ทราบกำไร หรือ ขาด ทุน ในจำนวนของที่
ขาย นั้น เป็น อย่างไร ไป ก็ จะต้อง ทำ บัญชี ค้ำขาย ต่าง หาก
เป็น อย่างไร ไป ตาม ชนิด ของ สินค้า ที่ขาย วิธี เกี่ยว กับ กับ
บัญชีขาย สัมที่ ได้กล่าว มา ข้าง ต้น แล้ว นอก จาก นั้น จะต้อง
เปิดบัญชี เงินสด มี รายได้ ราย จ่าย ด้วย บัญชี ครึ่ง ถ้า ไม่ ต้อง
การ จะ รู้กำไร และ ขาด ทุน ในจำนวนของที่ขาย เป็น อย่างไร ไป
แล้ว รู้แค่ เพียงกำไร และ ขาด ทุน ในจำนวนของที่ขาย ทั้ง สิ้น

รวมกันต่อ เมื่อสิ้นเดือนทุก ๆ เดือน หรือเมื่อสิ้นปีทุก ๆ ปี
ก็ได้ แต่ในระหว่าง เดือนและ ระหว่างปี นั้น จะ ต้อง ทำ วิ
สอบกำไร เสมอไป และ เก็บ ภาษี ชื้อ ภาษี ขาย กับ ราย จำ
ไร ให้ถูกถ้วน จึงจะ เป็นการเรียบร้อยได้ เมื่อได้ ทำดังนี้ แล้ว
ถึงแม้ว่า จะ ยัง ไม่ถึง สิ้น เดือน หรือ สิ้นปี ก็อาจ จะ เค้า ว่า ภาษี
หรือ ได้กำไร ได้โดยง่าย

ภาษี สำหรับ ผู้ กำ กับ สิน ค้า

พึง เข้าใจ ว่า การ ที่จะ กำ ภาษี สินค้าต่าง ๆ หลาย อย่าง
หลาย ชนิด จะ ต้อง ให้มี คน กำ กับ สินค้าเป็น แพนด ๆ ไป คน
ที่ กำ กับ สินค้า นั้น เจ้า ของ ห้าง ต้อง เปิก ภาษี ชื้อ ในนาม ของ
เขา และ ลง ภาษี ทาง ข้าง ลูกหนี้ ตาม ราคา สินค้าที่ ได้ ชื้อ
มาใน ขณะ นั้น ส่วน จำนวน เงิน ที่ ขาย ของ ได้ ต้อง ลง ภาษี
ทาง ข้าง เจ้าหนี้

พวก ผู้ กำ กับ สินค้า เหล่า นี้ ต้อง อยู่ ในบังคับ บัญชา ของ
เจ้า ของ ห้าง หรือ ผู้ จัด การ ให้ ชื้อ ขาย เป็น ราคา สูง และต่ำ ตาม ของ
ถูก และ แพง แต่ การ ที่ ขาย นั้น จะ ต้อง มี กำไร คຸ້ມ โส หุ้บ และ
ให้ เหลือ เป็น ประ โยชน์ แก่ เจ้า ของ สินค้า ด้วย

ภาษี แรกที่ เปิก ชื้อ นั้น ต้อง เป็น ภาษี เงิน สิบ บาทหนึ่ง และ
ภาษี ผ่า อีก บาทหนึ่ง ทั้ง มี ราย การ แจก ต่อไป นี้

ซื้อเงินสด ผ้า กอก ๑๗๐ บาท ผ้าขาว ๘๐ บาท
 ผ้าลาย ๕๐ บาท เป็น จำนวน เงิน สก ลง ไว้ทาง จำย ๓๐๐ บาท
 แต่ใน บัญชี ของ เร ต้อง ลง ไว้ทาง ข้าง ลูกหนี้

ขายเงินสด ผ้า กอก ๑๘๐ บาท ผ้าขาว ๗๕ บาท
 ผ้าลาย ๗๐ บาท เป็น จำนวน เงิน สก ลง ไว้ทาง รับ ๓๒๕ บาท
 แต่ใน บัญชี ของ เร ต้อง ลง ทาง ข้าง เจ้าหนี้ ตาม จำนวน เงิน ที่ ขาย
 ของ ไป ใน บัญชี นั้น ๆ

ดังนั้นใน บัญชี ของ เร ต้อง แยก ชนิด ของ ไว้ ได้ทราบ เพื่อ
 จะ ใ้ สอด กับ จำนวน เงิน ทั้ง ทั่ว อย่าง ต่อ ไปนี้

บัญชี เงินสด.

ลูกหนี้ (รับ)

(จำย) เจ้าหนี้

รายการ	จำนวน เงิน	รายการ	จำนวนเงิน	
เงิน คง เหลือ ในมือ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม	๑,๐๐๐ —	ซื้อ ของ เงิน สก	๓๐๐	—
ขาย ของ เงิน สด	๓๒๕ —			

บัญชีผ้าดอก.

ถูกหนี้ (ซื้อ)

(ขาย) เจ้าหนี้

รายการ	จำนวนเงิน	รายการ	จำนวนเงิน
ซื้อเงินสด ๑๒๐ ฟืน	๑๗๐ —	ขายเงินสด ๑๒๐ ฟืน	๑๘๐ —

บัญชีผ้าขาว

ลูกหนี้ (ซื้อ)

(ขาย) เจ้าหนี้

รายการ	จำนวนเงิน	รายการ	จำนวนเงิน
ซื้อเงินสด ๓๐ ผืน	๘๐ —	ขายเงินสด ๓๐ ผืน	๗๕ —

บัญชีผ้าลาย

ลูกหนี้ (ซื้อ)

(ขาย) เจ้าหนี้

รายการ	จำนวนเงิน	รายการ	จำนวนเงิน
ผ้ามีอยู่ (เมื่อวันที่ ๑ มกราคม) ๓๐ ผืน	๔๐ —	ขาย เงินสด ๓๐ ผืน	๓๐ —
ซื้อ เงินสด ๒๕ ผืน	๕๐ —		

กำไรที่ขายของได้

ในส่วนผ้าออกขายหมดได้เงินเกินทุน ๑๐ บาท ซึ่งนับว่าเป็นกำไร ในส่วนผ้าขายก็ขายหมดเหมือนกัน แต่ขายได้ต่ำกว่าราคาทุน ๕ บาท ซึ่งนับว่าขาดทุน ในส่วนผ้าลายเรามีผ้าอยู่เดิม ๔๐ บาทแล้ว รวมกันกับที่ซื้อมาเป็นราคาเงิน ๙๐ บาท ขายไปได้ ๓๐ บาท แต่ผลที่สุกก็ยัง

ไม่เข้าบัญชี เพราะเมื่อมาเทียบจำนวนของเข้า ของนั้นยังมี เหลืออยู่ คือผ้า ๑๕ ผืน ราคาทุกผืนละ ๒ บาท เป็นเงิน ๓๐ บาท ซึ่งเป็น จำนวนเงินค่า ของที่ยัง เหลืออยู่ ในร้าน เพราะฉะนั้นเรา จะต้องถือว่า ของที่ขายไป เป็นเงิน ๗๐ บาท นั้น เป็น ของที่เราได้ลง ทะเบียนไว้แล้ว ๖๐ บาท เท่านั้น คงได้กำไร ในของ รายนี้ ๑๐ บาท ตามบัญชีแยกประเภท (เล็กเซอร์)

ตามวิธี บัญชี เรา จะเอา จำนวนของที่เหลือ มาหัก ออก จาก ข้างซื้อ ไม่ได้ แต่ถ้าที่ ราคา คง ลงไปทางข้างขาย ต้องถือ เหมือนกับขาย เท่า ราคา ทุก วิธีนี้เป็นวิธีที่ ได้ลง ไว้ ในบัญชี ผ้าลาย ทั้ง แจก ต่อ ไปนี้ ส่วนของที่ยัง ไม่ได้ ขายไป เหลือ ยอดเก่าโดยยก เอา ไปไว้ทาง ลูกหนี้ในบัญชี เกือบ หน้า ขึ้น ต้น เรา ต้อง รวม ของ ที่ขายเหลือไป ลง ทางข้างขายในบัญชีผ้าลายก่อน เพื่อให้จำนวนข้างซื้อและข้างขาย จะได้ ตรง กัน ทั้งที่มีปรากฏ อยู่ในบัญชีว่า ได้ซื้อ มา ๔๐ บาท ขายไป ๑๐๐ บาท ผิด กัน ๑๐ บาท ซึ่ง เรียกว่ากำไร ส่วนกำไรนี้ จะ ต้อง ยก เอา ไปไว้ ในบัญชีกำไร และขาดทุน

ใส่ หุ้ยใช้ง่าย

ใน เดือนนี้ เราได้ขาย เงินสด เป็นค่า ใส่ หุ้ย ต่าง ๆ เช่น เงินเกือบค่าจ้างคนงาน ๑๐ บาท จะต้อง เอาไป ลง ทางข้างลูก

หนี้ของขายนี้อำไรและขาดทุนเป็นส่วนจากทุน และลงขายนี้อำไร
 สกทางข้าง เจ้าหนี้ ให้เห็นว่า ได้จ่าย เงิน ราย นี้ ไป ขายนี้อำไร
 และ ขาดทุนที่ จะ ใช้ สำคัญ การค้าขาย ใช้มา ณ เบื้องหน้าพอ

จบ ขาณูชี

การ ที่ จะ ขาณูชี ของ บุคคล หรือ ของ ห้าง ก็ คือ เพื่อ จะ ทำ ให้
 ขาณูชี ทั้ง สอง ข้าง เท่า กัน ที่ ผิด กัน อยู่ มาก น้อย เท่า ไ้
 ก็ ยก ไป ใน ขาณูชี เกือบ หน้า ต่อ ไป ตาม ขาณูชี สิ้นค้า ของ ที่ เหลือ
 ขาย อยู่ ใน ร้าน มี มาก น้อย เท่า ไ้ จะ ต้อง เอา ไป ยก ไว้ ทาง ข้าง
 เจ้าหนี้ ก่อน แล้ว จึง ยก เอา ไป ลง ทาง ข้าง ลูก หนี้ ใน ขาณูชี เกือบ
 หน้า ต่อ ไป เมื่อ ขณะ ที่ เอา ของ เหลือ ใน ร้าน ไป ยก ไว้ ทาง ข้าง
 เจ้าหนี้ แล้ว ถ้า ขาณูชี ยัง ไม่ เท่า กัน คือ ยัง ขาด เหลือ
 อยู่ มาก น้อย เท่า ไ้ ส่วน ที่ ขาด หรือ ส่วน ที่ เหลือ นั้น ก็ เป็น กำไร
 หรือ ขาด ทุน ส่วน นี้ เรา ยก เอา ไป ไว้ ใน ขาณูชี กำไร และ ขาด
 ทุน เมื่อ เรา ลง รายจ่าย และ กำไร ให้ ตรง กัน ข้าม ใน ขาณูชี กำไร
 และ ขาด ทุน แล้ว จำนวน เงิน ที่ คง ผิด กัน (กำไร หรือ ขาด ทุน)
 เรา ต้อง ยก เอา ไป ไว้ ใน ขาณูชี เงิน ทุน ของ เจ้า ของ ห้าง ถ้า เป็น
 กำไร ก็ เพิ่ม ทุน ขึ้น ถ้า ขาด ทุน ก็ ลด ทุน ลง ทั้ง จะ มี ตัว
 อย่าง ให้ เห็น ปรากฏ ต่อ ไป นี้

บัญชี

สมุด

เดือน	วัน	รายการ	จำนวน	จำนวนเงิน	
			จริง	บาท	สต.
มกราคม	๑	ผ้า มี ยี่ สิบ มา	๒๐	๔๐	—
"	๓๑		๒๕	๕๐	—
"	๓๑	กำไร (ยกไปบัญชีกำไรจากทุน)		๑๐	—
กุมภาพันธ์	๑	ของ เหลือ ยก มา	๕๕	๑๐๐	—
			๑๕	๓๐	—

ผ้าลาย

เจ้าศน

เดือน	วัน	รายการ	จำนวน	จำนวนเงิน	
			ของ	บาท	ส.ก.
มกราคม	๑	ขาย ของ เหลือยกไป	๓๐	๗๐	—
"	ถึง ๓๑				
"	๓๑		๑๕	๓๐	—
			๔๕	๑๐๐	—

ม
ลูกหนี้

เดือน	วัน	รายการ	จำนวน จริง	จำนวนเงิน	
				บาท	สต.
มกราคม	๑	รับมา	๑๒๐	๑๗๐	—
" "	๓๑				
" "	๓๑	กำไร (ยกไป บาลัญชีกำไร ขาดทุน)		๑๐	—
			๑๒๐	๑๘๐	—

หน้าออก

๕๐ ก.

เจ้าหนี้

เดือน	วัน	รายการ	จำนวน	จำนวนเงิน	
			บาท	สต.	
มกราคม	๑	} ขายไป	๑๒๐	๑๘๐	—
" "	ถึง ๓๑				
			๑๒๐	๑๘๐	—

ลูกหนี้

เดือน	วัน	รายการ	จำนวนเงิน	
			บาท	สต.
มกราคม	๑	เงินเหลือ	๑,๐๐๐	—
" "	๑	} ข่าย เงิน สก	๓๒๕	—
" "	๓๑			
			๑,๓๒๕	—
กุมภาพันธ์	๑	คงเหลือ ยกมา	๑,๐๑๕	—

เงินสด

เจ้าหนี้

เดือน	วัน	รายการ	จำนวนเงิน	
			บาท	สต.
มกราคม	๑	ซื้อเงินสด	๓๐๐	—
" "	๓๑			
" "	๓๑	ค่าสอยไร่จ่าย	๑๐	—
" "	๓๑	คงเหลือยกไป	๑,๐๑๕	—
			๑,๓๒๕	—

เจ้าหนี้

เดือน	วัน	รายการ	จำนวน ของ	จำนวนเงิน	
				บาท	สต.
มกราคม	๑	รับ ชื้อมา			
" "	๑๕		๓๐	๘๐	—
" "	๓๑				
			๓๐	๘๐	—

013

1911年12月1日

91

เดือน	วัน	รายการ	จำนวน	จำนวนเงิน	
			บาท	สต.	
มกราคม	๑	} ข่ายไข่	๓๐	๗๕	—
" "	๓๑				
" "	๓๑	ขาดทุน			
		(ยกไป บัญชีกำไร ขาดทุน)		๕	—
			๓๐	๘๐	—

ขาดทุน

(กำไร) เข้าหน้

เดือน	วัน	รายการ	จำนวนเงิน	
			บาท	สต.
มกราคม	๓๑	กำไร ผัก ดอก	๑๐	—
"	"	" ผัก สาย	๑๐	—
			๒๐	—

๕
ดู ห

เดือน	วัน	รายการ	จำนวนเงิน	
			บาท	สต.

กุ่ม

เจ้าหมื่น

เดือน	วัน	รายการ	จำนวนเงิน	
			บาท	สต.
มกราคม	๑	ทุน เงินสด ๑,๐๐๐ บาท ผ้าลาย ๔๐ ,, กำไรคงได้	๑,๐๔๐ ๕	— —

ขานูซีกำไร และขาดทุน แสดงว่า ขานูซีค้าขายนี้
 คงได้กำไรแท้ ๆ ๕ บาท หนึ่งเราอาจจะสอบทรัพย์สมบัติ
 ที่เจ้าของห้างมีอยู่เที่ยวนี้ กับที่มีอยู่เมื่อเริ่มการค้าขาย
 ได้ โดยถูกต้อง เช่น เมื่อวันที่ ๑ มกราคม เจ้าของห้างมี
 เงินสดอยู่ ๑,๐๐๐ บาท มีผ้าสาบเป็นราคา ๔๐ บาท รวม
 เป็นเงินทุน ๑,๐๔๐ บาท บัดนี้มีตัวเงิน ๑,๐๑๕ บาท มีผ้า
 สาบเป็นราคา ๓๐ บาท รวมเป็นเงิน ๑,๐๔๕ บาท คงมาก
 กว่าทุนเดิม ๕ บาท เงิน ๕ บาทนี้ก็คือกำไรนั่นเอง

แบบฝึกหัดที่ ๑๑

ให้เปิดขานูซีทุน, ขานูซีหนังสือ, ขานูซีโน้ตเพลง,
 ขานูซีเงินสด, และขานูซีกำไรขาดทุน ให้ถือว่า การค้า
 ขายนี้เป็นการค้าขายของท่านเอง

เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๑๓๐ มีหนังสือเหลืออยู่ในมือ
 เป็นราคา ๑๐ บาท ตัวเงิน ๕ บาท และซื้อหนังสือมาด้วยเงิน
 สดอีกเป็นเงิน ๔ บาท ขายหนังสือได้เงินสด ๓ บาท ๕๐ สตางค์
 ซื้อโน้ตเพลงด้วยเงินสดมา ๒ ห่อเป็นราคา ๒ บาท ๒๕ สตางค์
 ขายหนังสือย่อยได้เงินสดในวันนั้น ๕ บาท ๘๐ สตางค์ ขาย
 โน้ตเพลงได้ ๑ บาท ๒๕ สตางค์

รายจ่าย ค่าโคมไฟ ๔๐ สตางค์, ค่าเช่าที่ออกบ้าน
๘๐ สตางค์ ค่าจ้างคนขายของ ๖๐ สตางค์ ค่าขายคึกเป็น
ส่วนตกให้แก่ผู้ขาย ๓๖ สตางค์ มีของเหลือขายคึกเป็น ราคา
ทุนในเย็นวันนี้ คือหนังสือ ราคา ๘ บาท ๒๕ สตางค์ โปะ
เพลงราคา ๑ บาท ๘๐ สตางค์

ให้ขบขานบัญชีการค้าหรือขาดทุนกำไรของการค้าขายให้ชัดเจน

แบบฝึกหัดที่ ๑๒

ให้เปิดบัญชีสำหรับการค้าขายต่อไปนี้เป็น ๒ แผนก ๆ
หนึ่ง เป็นบัญชีขายเครื่องครุภัณฑ์ อีกแผนกหนึ่ง เป็นบัญชี
ขายเครื่องเหล็ก คือ บัญชีเงินสด บัญชีกำไร และขาด
ทุน บัญชีเงินทุน (ใช้บัญชีกำไร และขาดทุนแบบเดียวกัน)
วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๓๐ ลงมือค้าขายเครื่องครุ
ภัณฑ์ที่มีอยู่แล้ว เป็นราคา ๑๘๐ บาท มีเงินสดอยู่ ๘๐ บาท
ขายครุภัณฑ์ได้เงินสด ๓๖ บาท ซื้อเครื่องเหล็กด้วยเงินสด
มา ๔๐ บาท

วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ขายเครื่องเหล็กได้เงินสด ๑๕ บาท
ซื้อเครื่องครุภัณฑ์ด้วยเงินสด ๓๐ บาท

วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ใช้หนี้ขายแพงค่าที่ได้ซื้อเครื่องเหล็ก

มา ๑๕ บาท ขาย ทรัพย์แท้ ได้ เงิน สก ๔๓ บาท ขาย เครื่อง
เหล็ก ๑๘ บาท

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ซื้อ เครื่อง ทรัพย์แท้ ด้วย เงิน สก ๒๓
บาท ซื้อ เครื่อง เหล็ก ด้วย เงิน สก ๑๑ บาท

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ขาย เครื่อง เหล็ก ได้ เงิน สก ๑๐ บาท
เครื่อง ทรัพย์แท้ ๑๘ บาท

วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ซื้อ เครื่อง เหล็ก ด้วย เงิน สก ๙ บาท
ขาย เครื่อง ทรัพย์แท้ ได้ เงิน สก ๑๕ บาท ราย จ่าย ๗ วัน เป็น เงิน
๗ บาท ของ เหลือ ขาย มี อยู่ ใน วันที่ ๗ เป็น ราคา ๑๔๕ บาท
เครื่อง ทรัพย์แท้ และ เครื่อง เหล็ก เป็น ราคา ๔๕ บาท

ให้ ขบ ขาญ ชี แจ่ง รวย การ เงิน ถ้าไร หรือ ขาต ขุน ไท ขาญ ชี
เงิน ทุก แสง กง วิชิ ทำให้ เห็น ด้วย

บทที่ ๕ ว่าด้วยงบเทียบ (แบบแลนค์ ชีต)

(สำหรับคำนวณจำนวนเงินที่ประมาณไว้ว่าทำได้กำไร
หรือขาดทุน)

—*—*—*—*—

ทุน

ทุนคือ จำนวนเงิน และทรัพย์สิน สมบัติ ซึ่งผู้ประกอบ การค้าขาย
มีเหลืออยู่ใน เมื่อชำระหนี้หมดแล้ว

คำว่า “ทุน” ในที่นี้ เป็นศัพท์ซึ่งมีความถึงถึงทรัพย์สิน
สมบัติ และ เงินทอง ที่เขา มาใช้ในการค้าขาย แท้ ๆ เช่น ตัวอย่าง
พ่อค้าคนหนึ่ง ลงทุนทำการค้าขาย ด้วย เงิน ๑๐๐ บาท ใน
ปีหนึ่ง ได้กำไร ๕๐ บาท เมื่อสิ้นปี ลงพ่อค้าคนนั้นควร จะมี
ทรัพย์สิน สมบัติ และ เงินทอง อยู่เป็น ราคา ๑๕๐ บาท แต่ถ้าในปี
หน้าค้าขาย ขาดทุนไป ๑๐๐ บาท เมื่อสิ้นปี ก็คงมี ทุนเหลืออยู่แต่
เพียง ๕๐ บาท ด้วยเหตุผลเช่นนี้ เราจึงวาง เป็นหลัก สั้น ๆ
ไว้ว่า ถ้าไร คือการเพิ่มทุนให้มากขึ้น ขาดทุนคือการลด
ทุนให้น้อยลง

ถ้าผู้ประกอบ การค้าขาย จากทุกหมกตัว แล้ว ส่วนจำนวน
เงินที่เกินทุนไป มาก น้อย เท่าใด ตก อยู่แก่ผู้เป็นเจ้าของ หัก เมื่อ
ผู้ขาดทุน ไม่สามารถ จะใช้ หัก ได้หมด ก็ชื่อว่า “สินเหนียวรอก
ตัว” ซึ่ง ตรง กับ ที่ อังกฤษ เรียกว่า “อินสอลเวนท์”

งบ เทียบ อย่าง บานูชีไลด

ในการ ทำ บานูชีไลด เรา เปิด แค่ บานูชี หัก สิน ที่ ห้าง
เป็น หัก อยู่ แก่ เจ้า หัก และ ที่ ลูก หัก เป็น หัก อยู่ แก่ ห้าง หรือ
หีบ หัก ก็ คือ ห้าง เป็น ลูก หัก ผู้ หัก และ ที่ ผู้ หัก เป็น ลูก หัก ห้าง
บานูชี เช่น นี้ ไม่ เกือบ ช้อง ถึง บานูชี สินค้า เพราะ ฉะนั้น จึง ไม่
มี ทาง ที่ จะ กระทบ ปรมาณ ถ้าไร หรือ ขาด ทุน ในการ ค้าขาย ได้ เต็ม ที่
ถ้า จะ ไล่ ทราบ ถ้าไร หรือ ขาด ทุน ก็มี อยู่ อย่าง เกือบ คือ เมื่อ
สิ้น ปี ลง ทำ งบ เทียบ แจ่ง ราย การ ทรวัย สมบัติ และ หัก สิน เทียบ
บอก เงิน ทุน ที่ เหลือ เข้า กับ บอก เงิน ที่ แจ่ง อยู่ ใน งบ เทียบ ไป ก่อน ถ้า
จำนวน ทุน เพิ่มขึ้น ก็ แปล ว่า ได้ ถ้าไร ถ้า น้อย ลง ก็ รู้ ว่า ขาด
ทุน วิธี นี้ อาจ ผิด ได้ และ ไม่ มี ทาง ที่ จะ สอด ทัก เพราะ
ทั้ง นี้ จะ ถือ ว่า เป็น อัน ถูก ต้อง เสมอ ไป ไม่ ได้

ตัวอย่าง งบเทียบ

งบ เทียบ ของ นาย ขาว เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ร.ศ. ๑๓๐

สินใช้และทุน	ทรัพย์สินสมบัติ และ หักสิน
บ. ทุน..... ๑,๐๔๐ ๑,๐๔๐	บ. เงินสดในมือ ๑,๐๐๐ ผ้าลายที่เหลือ ขาย ราคา ๔๐ ๑,๐๔๐

งบ เทียบ ของ นาย ขาว เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ร.ศ. ๑๓๐

สินใช้และ ทุน	ทรัพย์สินสมบัติ และ หักสิน
ทุน — บ. เงินสดเหลือเมื่อวันที่ ๑ } ๑,๐๔๐ มกราคมยกมา } กำไร ๕ ๑,๐๔๕ ๑,๐๔๕	บ. เงินสดในมือ ๑,๐๑๕ ผ้าลายที่เหลือ ขาย ราคา ๓๐ ๑,๐๔๕

การที่จะให้รู้ต้นทุนของ นาย ขวัญ จ้าง ย่น ๕๕ เป็นการง่าย
 เพราะ เขาค้าขาย ด้วย เงิน สก และมี แต่ เงิน สก กับ สีนแก้ว
 ทั้ง ไม่ เป็นหนี้ใคร ด้วย แต่ ห้าง โขย มาก มัก ซื้อ ขาย อย่าง เชื้อ
 กัน เพราะ ฉะนั้น จึง ได้ มีหนี้ สีนแก้ว อย่าง กัน ห้าง เหล่า นี้
 ตาม อรรถมาตร มัก จะ มี ทรัพย์ สมบัติ และ สีนแก้ว ต่าง ๆ หลาย อย่าง
 หลาย ชนิด เมื่อ เป็น กิจ นี้ ก็ เป็น การ ยาก ที่ จะ ให้ ทราบ ต้นทุน ได้
 โดย ง่าย แต่ อย่างไร ก็ ดี เรา มี ทาง อื่น นอก ที่ จะ หา ต้นทุน
 ของ ห้าง หนึ่ง ห้าง ใด ได้ โดยใช้ วิธี ทำ บัญชี สีนแก้ว และ ทรัพย์ สมบัติ
 วิธี นี้ เรียก ว่า วิธี คำนวณ ต้นทุน ของ ที่ เหลือ ใน ราน ซึ่ง ภาษา
 อังกฤษ เรียก ว่า “เทกิง สต็อก” หรือ “แบ แลนคิง” บัญชี ชนิด นี้
 จะ ทำ เมื่อไร ก็ได้

สรรพสิ่ง ทั้ง หลาย ที่ ห้าง มี อยู่ ที่นี้ เรียก ว่า “ทรัพย์
 สมบัติ” และ ที่ ห้าง เป็นหนี้ ผู้อื่น เรียก ว่า “สินใช้” เมื่อ ใช้ สีน
 ใช้ แล้ว ยังมี เงิน เหลือ อยู่ มาก น้อย เท่าใด เรียก ว่า “ทุน”
 ถ้า ทรัพย์ สมบัติ มี ไม่ พอ ที่ จะ ใช้หนี้ ก็ เป็นอื่น ไม่มี ทุน และ ห้าง
 นี้ หนี้ คือ ว่า “สินหนี้ บรรดา ตัว” การ ที่ สินหนี้ บรรดา ตัว นี้
 ถ้า ศาล ได้ ออก ประภาค แล้ว เป็นอื่น เข้าใจ กัน ว่า ห้าง นี้ “ล้ม
 ทะลาย” และ เจ้าหนี้ ทั้ง หลาย ก็ พา กัน มา ยึด ทรัพย์ สมบัติ ใช้
 หนี้ และ ทรัพย์ สมบัติ ที่ ได้ จำหน่าย ขาย ไป เป็น เงิน มาก น้อย
 เท่าใด ก็ แบ่ง กัน ใน จำพวก เจ้าหนี้ ตาม ส่วน มาก และ น้อย

งบ เทียบ ของห้างที่ ทำ การ เลี้ยง ตัว ได้

เมื่อ วันที่ ๓๑ มกราคม ร.ศ. ๑๓๐ ห้าง นาย วาก
มี ทรัพย์สิน สมบัติ อยู่ ใน ราคา ๒,๐๐๐ บาท นาย วาก เป็น หมี
เขา อยู่ ๑,๐๐๐ บาท คง เหลือ ทุก แด่ ๑,๐๐๐ บาท ยังมี
รายการ แจ่ง อยู่ ใน ภาย ฐิ ต่อ ไป นี้

ตัว อย่าง งบ เทียบ ที่ เลี้ยง ตัว ได้

งบ เทียบ ของ ห้าง นาย วาก เมื่อ วันที่ ๓๑ มกราคม ร.ศ. ๑๓๐

สิน ใ้ (หมี นาย วาก)	จำนวน เงิน		ทรัพย์สิน สมบัติ (ของ นาย วาก)	จำนวน เงิน	
	บาท	ส.ก.		บาท	ส.ก.
เป็น ลูก หมี เขา อยู่	๑,๐๐๐	—	เงิน สก ใน มือ	๕๐	—
ทรัพย์สิน สมบัติ เหลือ			.. ที่ ขน การ	๔๐๐	—
เป็น ทุก	๑,๐๐๐	—	ของ เหลือ ชาย	๑,๐๐๐	—
			ห้าง เป็น เจ้า หมี	๕๕๐	—
รวม ทั้ง สิ้น	๒,๐๐๐	—	รวม ทั้ง สิ้น	๒,๐๐๐	—

การ ที่ จะ ทำ งบ เทียบ นี้ ขอ ให้ เป็น ที่ เข้าใจ ว่า เก็บ เขา ยอด เงิน
คง เหลือ หรือ คง เกิน ใน ภาย ฐิ แยก ประเภท (เลข เขอร์) มา ทำ

ก่อนที่ จะ ลงมือทำงานเทียบ ต้อง ปักขานูซี่ แยก ประเภท และ
ขานูซี่ ลูก หัน เข้า หัน

คำที่ ภาษา อังกฤษ เรียกว่า “เลท เฮอร์” นั้น เมื่อเป็นขานูซี่
ของ หมายความว่า ขานูซี่ แยกประเภท ถ้า เป็นขานูซี่ บุคคล
หมายความว่า ขานูซี่ ลูก หัน เข้า หัน

แบบฝึกหัด ที่ ๑๓

ให้ทำงานเทียบ แสดง ทุกคน มี อยู่ จาก รายการ ต่อไปนี้

เมื่อ วันที่ ๓๐ มิถุนายน ค.ศ ๑๓๐ ห้าง ก. เป็นลูก หัน
ข. อยู่ ๕๐๐ บาท เป็นลูก หัน ค. ๓๐๐ บาท เป็นลูก หัน ง.
๑๐๐ บาท ห้าง ก. มีเงินสดในมืออยู่ ๒๕ บาท มีอยู่ที่ธนาคาร ๒๕๐ บาท มีสินค้า อยู่ในร้านราคา ๑,๐๐๐ บาท มีลูก
หัน อยู่ ๑๒๐ บาท นาย จ. เป็นลูก หัน ๒๐๐ บาท นาย ฉ.
เป็นลูก หัน ๑๒๐ บาท

งานเทียบ อย่างที่ สั้น เนื้อ บรรดา ตัว

งานเทียบ ของ ห้าง นาย วา กง ก่อนแสดงว่า ห้าง ยัง ทำ
การ เลี้ยง ตัว ได้ คือ มีเงินพอใช้ หัน และ ยัง เหลือ เป็น หุน อยู่
บ้าง แต่ คราว นี้ จะ สมมุติว่า ห้าง นาย วา กง สั้น เนื้อ บรรดา
ตัว ไม่มีเงินพอใช้ เข้า หัน คือ ใน เดือน ก่อน มา คำ ขา ย
จาก หุน ปะ เป้ ถูก ไฟ ไหม้ ร้าน และ ไม่ ได้ อินชุน รัน ค่ำ ไฟ ไว้ กว ย

ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง เกณฑ์ไม่ได้ถูกโอนสูญไป
เสีย ๔๐๐ บาท มีเงินที่เก็บได้ทั้งสิ้นรวม ๖๐๐ บาท แต่จะ
ต้องใช้หนี้ถึง ๑,๐๐๐ บาท ตกลงต้องใช้หนี้ได้แค่ $\frac{๖}{๑๐}$
คือ บาทหนึ่งใช้หนี้แค่ ๖๐ สตางค์เท่านั้น โคนยังจะต้องเสีย
ค่าใส่หีบใส่จ่ายในการ เรียกประชุมเจ้าหนี้ที่จะแบ่งส่วนอีก บาง
ทีจะเหลือเงินสำหรับใช้เจ้าหนี้ย่อยลงไปอีกก็ได้

ตัวอย่างงบเทียบที่ ส.เนอ บรรดาตัว

งบเทียบของห้าง นายวาท เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๑๓๐

สินใช้	จำนวนเงิน		ทรัพย์สินสมบัติ	จำนวนเงิน	
	บาท	สต.		บาท	สต.
เป็นหนี้ อยู่	๑,๐๐๐	—	เงินสดในมือ	๕๐	—
			,, ฝากธนาคาร	๔๐๐	—
			มีลูกหนี้		
			จะเก็บได้ ๑๕๐ บาท		
			,, ไม่ได้ ๔๐๐ บาท		
			ที่ราคาแค่	๑๕๐	—
			รวมทรัพย์สินสมบัติ	๖๐๐	—
			ยังขาดเงินอีก	๔๐๐	—
รวมทั้งสิ้น	๑,๐๐๐	—	รวมทั้งสิ้น	๑,๐๐๐	—

ซึ่งถ้าจะเปิดดูบัญชีเลขเบร็ดก็ จะ เห็นมี ปรากฏ อยู่ ดังนี้

ลูกหนี้

บัญชีลูกหนี้

เจ้าหนี้

กลุ่มที่ ๑	ยอดยกมา (นายทอง)	๔๐๐	--	กลุ่มที่ ๒๗	บัญชีกำไร และขาดทุน (หนี้เงิน ปรากฏ นายทองไม่ได้)	๔๐๐	--
กลุ่มที่ ๑	(นายสี)	๔๕๐	--				

บัญชีของ

กุมภาพันธ์ ๑	สิ้นค้า	๑,๐๐๐ -	กุมภาพันธ์ ๒๐	ไฟไหม้ ยถไป บัญชีกำไร และ ขาดทุน	๑,๐๐๐ -
--------------	---------	---------	---------------	--	---------

ชาญวิทย์ไกร และ ชาดทน

กลุ่มที่ ๒๐ ,, ๒๗	ของถูกไฟไหม้ หินปูน (หอยโข่ง)	๑,๐๐๐ - ๔๐๐ -	กลุ่มที่ ๒๘ ทน	จาก หุบกไปมาฉี	๑,๔๐๐ -
		๑,๔๐๐ -			๑,๔๐๐ -

บัญชีทุนห้าง นาย วาด

กุมภาพันธ์	เงินคงจากทุน	๑,๔๐๐	—	กุมภาพันธ์	ทุนคงเหลือ	๑,๐๐๐	—
					ทุนคงจากยกไป	๔๐๐	—
		๑,๔๐๐	—			๑,๔๐๐	—

แบบฝึกหัดที่ ๑๔

ให้ทำงานเทียบ จาก ราย ละ เรียบ ก่อ ไปนี้

เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ร.ศ. ๑๓๐ ห้าง ก. มี ทุน อยู่
 ๑,๖๐๑ บาท เป็น ลูกหนี้ นาย ข. ๕๑๕ บาท ๕๐ สตางค์ เป็น
 ลูกหนี้ นาย ค. ๘๑๘ บาท ๕๐ สตางค์ เป็น ลูกหนี้ นาย ง.
 ๕๐๒ บาท ๕๐ สตางค์ นาย จ. เป็น ลูกหนี้ ห้าง ก. ๑๐ บาท
 ๕๐ สตางค์ นาย ฉ. เป็น ลูกหนี้ ๒๘ บาทถ้วน ห้าง ก.
 มี เงิน สก ๑,๕๐๐ บาท มี ของ เป็น ราคา ๒,๐๐๐ บาท จง แจก
 รายการ ทรัพย์สิน สมบัติ, สินใช้, และ ทุน ได้ ถูก ต้อง.

บทที่ ๖ บัญชีคู่

สินค้าและเงินสด

สินค้าเมื่อขายเป็นเงินสด ผู้ขายเป็นแต่เอาของไปแลก
กับเงิน เมื่อได้ผลเป็นกำไรหรือขาดทุน ก็ปรากฏ เมื่อขายบัญชี
สินค้า มิใช่จะ ปรากฏตามที่ขายไป เป็นราย ๆ ทุก ๆ รายไม่
ตามวันหรือตามห้าง ก็คือ ถ้าทำการซื้อขายด้วยเงิน
สดอย่างเกี่ยว ก็ใช้บัญชีแค่ ๒ ขานเท่านั้น คือ บัญชีของ
และ บัญชีเงินสด

ถ้าจะให้เข้าใจง่าย ก็ให้สมมติบัญชีว่าเป็นคน ๒ คน
คือบัญชีหนึ่ง สมมติให้เป็นคนรับผิด ชอบใน ส่วนของ อีกบัญชี
หนึ่งให้เป็นผู้มีหน้าที่ในการรับ เงิน จ่ายเงิน ส่วน บัญชีของ
เมื่อได้รับของ มา มาก น้อย เท่าใด ก็ให้ เหมือนกับ คน ได้ รับของ
และ เมื่อได้รับ แล้ว ต้อง มี ว่า เป็น “ลูกหนี้” คือ ต้อง ลง บัญชี
ทางข้าง ลูกหนี้ ถ้า แล่นจ่ายไป แล้วเมื่อใด ต้องมี ว่า เป็น “เจ้าหนี้”
คือ ลงบัญชีทางข้าง เจ้าหนี้ ถึง บัญชีเงินสด ก็ ต้อง ลงวิธี เหมือนกัน

ตัวอย่าง เช่น เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๓๑ ได้จ่ายเงิน
ให้ผู้ทำการรับจ่ายเงิน ไป ไว้จ่าย ๑๐๐ บาททั้งนี้ จะ ต้อง ลง
บัญชีเหมือนหนึ่งว่า ผู้ทำการรับจ่ายเงินเป็นหนี้เงินรายนี้
อยู่ คือ ต้อง ลง บัญชีเงินสดทาง ลูกหนี้ (รับ) ไว้ ให้ปรากฏ

และ ในวัน ที่วัน เกือบ นั้นถ้า ได้ มอญ ของ ให้ผู้รับ ผิด ชอบ ใน ส่วน ของ
เป็นราคาเงิน ๕๐๐ บาท ก็ต้อง ลง บัญชี อย่าง ผู้ ให้ เป็น ลูกหนี้ ใน
บัญชีของ แล้ว ลง รายการ ทั้ง ๒ นี้ ไว้ทางข้างเจ้าหนี้ใน
บัญชีทุน จึง จะครบวิธี บัญชีคู่

ในวัน ที่ ๒ เมษายน ผู้รับ ผิด ชอบ ใน ส่วน ของ ชื่อของ มา
๕๐ บาท ผู้ทำ การ รับ จ่าย เงินก็ จ่าย เงินไป ๕๐ บาท เช่นนี้
เป็นการ ทำให้ของ เพิ่ม จำนวนขึ้นอีกเป็น ราคา ๕๐ บาท และ
ตัวเงินขาดไป ๕๐ บาท เกือบ ช้อง คับกับทั้ง ๒ บัญชี ให้
ลงบัญชีของ ทางข้าง ลูกหนี้ และ ลงบัญชี เงิน สก ทางข้างเจ้าหนี้
รายการซื้อ ขายใน เกือบ เกือบกัน ยังมี ต่อ ไป อีก ทั้ง นี้
ได้ชื่อของ เป็น เงินสก ๑๕๐ บาท, ๒๐ บาท, ๓๐ บาท
เมื่อรับ ของ มา ต้อง ลง บัญชี ของทางข้าง ลูกหนี้ เมื่อ
เงินออกไปให้ลง บัญชี เงินสก ของ ผู้รับ เงิน จ่าย เงินทางข้าง เจ้าหนี้
ได้ขายของ เป็นเงินสก ๖๐ บาท, ๑๕๐ บาท, ๓๒๐ บาท
เมื่อส่งของออกไป ต้องลง บัญชี ของทางข้าง เจ้าหนี้ เมื่อรับ
เงินมา ต้อง ลง บัญชี เงินสก ของ ผู้รับ เงินจ่าย เงินทางข้างลูกหนี้
รายจ่ายค่าใช้สอย วันที่ ๓๑ มีนาคม ๑๓๑๑ จ่าย ตัว
เงินจำนวนเกือบนี้ ๔๐ บาท

ต้องลง บัญชี กำไร และ ขาดทุนทางข้าง ลูกหนี้ และ ลง
บัญชี เงินสกทางข้าง เจ้าหนี้

รายการ

การที่จะให้แน่แก่ใจว่า เราได้ลง ภาษีที่ถูกต้อง ตามวิธีที่
ตกลงไว้ในสมุดให้เป็นหลัก เสีย อย่างนี้

เดือน วัน		ภาษีที่จะต้องลงข้างลูกหนี้	จำนวนเงิน	
เมษ.	๑	ภาษีเงิน ๑๐๐, บอกลง เหลือ	๑๐๐	—
	๑	„ ของ, สิ้นค้าในร้าน	๕๐๐	—
	๒	„ „ ซื้อด้วย เงิน ๑๐๐	๕๐	—
	๓	„ „ „ „	๑๕๐	—
	๒๐	„ „ „ „	๒๐	—
	๓๐	„ „ „ „	๓๐	—
พฤษภาคม.	๕	„ เงิน ๑๐๐, ขายของ เงิน ๑๐๐	๖๐	—
	๑๕	„ „ „ „	๑๕๐	—
	๒๕	„ „ „ „	๓๒๐	—
	๓๑	„ กำไร จากทุน, รายจ่าย ค่าใช้จ่าย	๔๐	—
			๑,๔๖๐	—

อย่างวิธีคู้
หรือไม่นั้น

ก่อนที่จะ กรอกข้อความลงในบัญชี เราควระ

บัญชีที่จะ ต้อง ลง ชำระ เข้า คนี้	จำนวน เงิน	
บัญชี ทน, ทนคง มี อยู่	๖๐๐	—
,, เงินสด	๕๐	—
,, "	๑๕๐	—
,, "	๒๐	—
,, "	๓๐	—
,, ของ	๖๐	—
,, "	๑๙๐	—
,, "	๓๒๐	—
,, เงินสด	๔๐	—
	๑,๔๖๐	—

แล้ว จึง ลง บัญชี เลขาเบอร์ ต่อไป ทั้งนี้

บัญชี

ถูก หัก

เดือน	วัน	รายการ รับ เข้า มา	จำนวนเงิน	
เมษ	๑	ของในร้าน	๕๐๐	—
„	๒	เงิน สก ซ้อ ของ มา	๕๐	—
„	๓	„ „	๑๕๐	—
„	๒๐	„ „	๒๐	—
„	๓๐	„ „	๓๐	—
(ดู บัญชี เงิน สก ซ้าง ซ้อ ที่ ยึด กัน)				

ของ

เจ้าหนี้

เดือน	วัน	รายการ จำหน่ายไป	จำนวนเงิน	
เมษ	๑	เงินสกลขายของไป	๒๐	—
..	๑๕		๑๔๐	—
..	๒๕		๓๒๐	—
		(ดู บัญชี เงินสกลข้างที่บันทึก)		

สมุดทศ

เดือน	วัน	รายการรับ	จำนวนเงิน	
เมษ	๑	เงินคงเหลือในมือ	๑๐๐	—
,,	๕	ขาย ของ เงินสด	๖๐	—
,,	๑๕	,,	๑๕๐	—
,,	๒๕	,,	๓.๒๐	—
		(ก. บัญชี ของข้าง ขาบ ที่บันทึก)		

เงิน สด

๗๕ ก.

เจ้าหนี้

เดือน	วัน	รายการจ่าย	จำนวนเงิน	
เมษ	๒	ซื้อของ เงินสด	๕๐	—
,,	๓	,,	๑๕๐	—
,,	๒๐	,,	๒๐	—
,,	๓๐	,,	๓๐	—
,,	๓๑	ได้จ่าย	๔๐	—
		(อนุญาตให้ ของ ช่าง ซื้อ ที่ ยืม กัน)		

รายการ สินค้าทุกราย ต้อง ปรากฏ อยู่ในบัญชีทั้ง ๒ บานที่
เกี่ยว ข้อง กัน เมื่อ ลง บัญชี ลูกหนี้บานหนึ่ง ก็ต้องลง ทาง
เจ้าหนี้ อีก บานหนึ่ง ทั้งนี้ เป็น หลัก หัวข้อ ของ บัญชี วิธี คู่

บัญชีเงินสด

ผู้รับเงิน จ่ายเงิน เมื่อได้ รับ เงินไว้ มากกว่า จ่าย ๓๘๐ บาท
แล้ว ก็ควร จะมี ตัว เงิน อยู่ เท่า จำนวน ที่ เกิดขึ้น ถ้ามี ตัว
เงิน ถูก ต้อง กัน ก็แล้ว ก็ลง บัญชี ใน วันที่ ๓๐ เมษายน ไว้ ทาง
ข้าง เจ้าหนี้ เป็น เงิน คง เหลือ ยก ไป สำหรับ ปี ถัดมา บัญชี นี้ แล้ว ยก ออก
ไป ทั้ง ปี เงิน เหลือ ยก มา ทางข้าง ลูกหนี้ บัญชี เกิด เหตุ ภาควิชา ค่อย ไป
(ให้ สังเกต ว่า บัญชี คู่ เมื่อ ปี ถัดมา ต้อง ยก ออก ไป เสมอ)

บัญชีของ

จำนวน ของ ที่ ซื้อ มา มี เป็น เงิน ๗๕๐ บาท ได้ ขาย ไป
๕๗๐ บาท ส่วน ของ เหลือ ใน ร้าน ที่ ยัง ไม่ ได้ ขาย ไป ต้อง
ลง บัญชี แล้ว คิด ตาม ราคาทุน เป็น เงิน ๓๐๐ บาท ถ้า
เอา เงิน ราย นี้ ตั้ง หัก กับ ราย ๗๕๐ บาท (ราย ที่ ได้ ซื้อ มา) ก็
จะได้ ราคา ทุน ของ สินค้า ที่ ได้ ขาย ไป บัญชี ของ นั้น แสดง จำนวน

เงินที่ขายของไปได้เป็นเงินถึง ๕๗๐ บาท แต่ของนี้มีราคาทุน
แค่เพียง ๔๕๐ บาท เราจึงมีกำไร ๑๒๐ บาท

การที่จะปิดบัญชีของ ชื่น ต้น ต้องเอา ราคา ของ ที่
ยังไม่ได้ขายไปบวกเข้าทางข้างขาย (ข้างเจ้าหนี้) แล้วยก
ไปตั้ง ในวันที่ ๑ พฤษภาคมทางข้างลูกหนี้ และ เว้นช่องไว้
สำหรับบวกยอดรวม เกินข้าง เมื่อบวกยอดเข้าแล้วข้าง
ชื่นมีจำนวน ๗๕๐ บาท ข้างขาย ๘๗๐ บาท ผิดกัน ๑๒๐ บาท
เป็นกำไร ทั้งวิธีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

กำไร ยก ไป

การที่จะปิดบัญชีหรือของบัญชีใหญ่ขึ้น ต้องหาจำนวน
เงินที่ผิดกันอยู่ ๑๒๐ บาท (กำไร) เข้าไปทางข้างลูกหนี้
ได้ยอดมีจำนวนเท่ากัน แล้วยกเอาเงินกำไร ขึ้นไปตั้งทาง
ข้างเจ้าหนี้ ของบัญชีกำไร และขาดทุน ให้เห็นว่าได้กำไรเท่าใด

อนึ่ง ให้สังเกตดูให้ถ่วงถี่ว่า การที่จะโอนกำไร จาก
บัญชีของไปไว้บัญชีกำไรและขาดทุนนั้น เป็นวิธีที่มีรายการ
๒ ข้าง คือ ลงทางลูกหนี้ข้างหนึ่งแล้วลงทาง เจ้าหนี้ อีกข้าง
หนึ่ง ทั้งต่อไปนี้

ลูกพี่

เดือน	วัน	รายการ	จำนวนเงิน	
เมษ	๑	ของมีอยู่ในร้าน	๕๐๐	—
„	๓๐	ของซื้อมาใน เดือนนี้	๒๕๐	—
„	๓๐	กำไร ขกไป บานูชี ก.ช.	๑๒๐	—
			๘๗๐	—
พฤษภาคม	๑	ของเหลือขาย ขกมา	๓๐๐	—

ของ

เจ้าคุณ

เดือน วัน		รายการ	จำนวนเงิน	
เมษ	๓๐	ขาย ของ เคียนหี	๕๗๐	—
,,	๓๐	ของ เหลือในร้าน	๓๐๐	—
			๘๗๐	—

๕
ลูกศร

๘
บัญชีกำไรและขาดทุน (ก./ข.)

๕
เจ้าหนี้

เมษ	๓๐	ค่าใช้จ่าย	๔๐	-	เมษ	๓๐	กำไรยกมา	๑๒๐	-
		ยกไปบัญชีอื่น	๕๐	-			จากบัญชีอื่น	๑๒๐	-
			๑๒๐	-				๑๒๐	-

๑๒๐

เลข	๑	พิมพ์ที่	๒๐๐ -
,,	๓๐	ทำไว้	๘๐ -

การที่จะคำนวณว่าคงมีกำไรเท่าใดนั้น จะต้องเทียบทุน
ตอนต้นกับทุนตอนปลายมือ ก็จะได้เห็นว่าเงินเพิ่มขึ้นหรือลดลง
ต่อไปนี้เป็นวิธีทำงานเปรียบเทียบอย่างย่อ.

วันที่ ๑ เมษายน

วันที่ ๓๐ เมษายน

บ.

บ.

ทุน { ของ ๕๐๐
 { ทั่วเงิน ๑๐๐
 ๖๐๐

๓๐๐
๓๘๐
๖๘๐

ทุนคงเพิ่มขึ้นเมื่อวันต้นเดือนอีก ๘๐ บาท เป็นกำไรคง
จำนวนคงปรกติตามบัญชีกำไร และ ขาดทุนแล้ว

แบบฝึกหัดที่ ๑๕

ได้เก็บรายการข้างล่างนี้มารวบรวมลงบัญชีของ บัญชี
เงินสด บัญชีธนาคาร บัญชีกำไร และ ขาดทุน และ
บัญชีอื่น ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ให้ครบวิธีคู่ แล้วจบบัญชียก
ออกพิสูจน์ให้รู้ว่า มีกำไร หรือขาดทุนและให้ทำงานเปรียบเทียบ

วันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๓๐ หมายเหตุ มีทุนเป็นทั่วเงิน
๓๕๐ บาท เป็นของราคา ๖๐๐ บาท เมื่อวันที่ ๑ ซื้อของเงินสด
๒๐๐ บาท ขายของเงินสด ๑๘๐ บาท วันที่ ๑๒ ขายของเงินสด
๑๓๐ บาท ซื้อของเงินสด ๘๕ บาท วันที่ ๑๓ ซื้อของเงินสด
๘๖ บาท ขายของเงินสด ๑๑๕ บาท วันที่ ๒๐ ซื้อของ

เงินสก ๖๐ บาท ข่ายของเงินสก ๔๐ บาท วันที่ ๒๕ ชื่อของ
 เงินสก หากนายขาว ๖๕ บาท ข่ายของเงินสกให้นายแดง
 ๗๒ บาท วันที่ ๒๖ ชื่อของเงินสก ๖๓ บาท ข่ายของเงิน
 สก ๘๓ บาท วันที่ ๓๐ ของเหลือคือราคา ๕๙๕ บาท

บทที่ ๗ การขายเชื้อ และ ชื้อ เชื้อ

การขายของเชื้อนั้น ต้องใช้ยานุสิทธิ์อย่างที่ได้อธิบายมาแล้ว คือให้ลงยานุสิทธิ์ของทางข้างเจ้าหนี้ตามราคาของที่ขายเชื้อไป และลงยานุสิทธิ์บุคคลคือ ยานุสิทธิ์ที่ปรากฏชื่อผู้ซื้อไว้ข้างลูกหนี้ เมื่อได้ทำเช่นนั้นแล้ว ก็ จะปรากฏในยานุสิทธิ์ว่า ผู้ซื้อเป็นหนี้ อยู่ ตามจำนวนที่ยังไม่ได้ใช้ค่าซื้อเชื้อของ

ขาย ของเชื้อ

ตัวอย่าง วันที่ ๑ มิถุนายน นายเหลือบซื้อเชื้อของไปเป็นราคา ๕๐ บาท ต้องลงยานุสิทธิ์ของทางข้างเจ้าหนี้ และลงยานุสิทธิ์ชื่อ นายเหลือบทางข้างลูกหนี้

ครั้นวันที่ ๑๐ ในเดือนเดียวกัน นายเหลือบใช้เงินสดได้ ๕๐ บาท ที่นี้ต้องลงยานุสิทธิ์เงินสดทางข้างลูกหนี้ (รับ) และลงยานุสิทธิ์นายเหลือบทางข้างเจ้าหนี้ ตามจำนวนเงินขายนี้ คือถือนี้อย่างหนึ่ง เรา เป็นหนี้ นายเหลือบอยู่

ยานุสิทธิ์ที่จะเกี่ยวข้องกันแก่ ราย การ นี้มีอยู่ ๓ ยานุสิทธิ์ ส่วนลูกหนี้ ให้เห็นวิธี ลงยานุสิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกัน เห็นถูกใช้ อยู่ดังนี้

ลกคห	ปถวิธอง	ลกคห	ปถวิธนายก	ลกคห	ปถวิธเงินต
------	---------	------	-----------	------	------------

น.ก. ๕๐

๕๐

น.ก. ๕๐

น.ก. ๕๐

เมื่อนาย ก. ใช้หนี้สินหมดแล้ว ก็เชื่อว่าปีคชาวุธีของ
นาย ก. เสร็จสิ้นกันไป เพราะฉะนั้นได้ชักเส้นบรรทัดคู่ให้เป็น
การ หมก เขตรไว้เพียงหนี้

ข้อ ของ เชื้อ

เมื่อข้อ ของ เชื้อ มา ต้องลง บัญชีของ ทางข้าง ลูกหนี้
และลง บัญชีบุคคล ที่ขาย ของ ให้ทางข้าง เจ้าหนี้

เมื่อเราใช้หนี้รายนี้ไป ต้องลง บัญชี เงินสด ทางข้าง
เจ้าหนี้ และลง บัญชีบุคคลนี้ ๆ ทางข้าง ลูกหนี้ เพื่อให้
เห็นว่า ได้รับ เงินใช้หนี้ไป จากเรา เสร็จแล้ว

ตัวอย่าง วันที่ ๕ กรกฎาคม ข้อของเชื้อจากนาย ข.
๓๐ บาท ต้องลง บัญชีรถเข็นทางข้าง ลูกหนี้ ในบัญชี
ของ ๓๐ บาท และลง ทางข้างเจ้าหนี้ในบัญชีนาย ข. ๓๐ บาท.

ในวันที่ ๒๐ กรกฎาคมเราใช้หนี้ไป ต้องลง บัญชีของ
นาย ข. ทางข้าง ลูกหนี้ ๓๐ บาท ในบัญชี เงินสด ทางข้าง
เจ้าหนี้ ๓๐ บาท

แบบฝึกหัดที่ ๑๖

ให้ทำบัญชีของ บัญชีเงินสด บัญชีกำไรขาด
ทุน และ บัญชีบุคคล อย่างวิธีที่ รวบรวมการ ค่อย ๆ ให้
แล้วได้งบ บัญชีของ บัญชี และ พิสูจน์ ว่า มีกำไร หรือขาดทุน
ด้วยวิธี ทางบ เทียบ

วันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๓๐ นายเขียว มีตัวเงิน อยู่ ๑๒๐ บาท
มีของ อยู่ ๒๘๐ บาท วันที่ ๓ ได้ซื้อของ เป็นเงินสด ๗๐ บาท
วันที่ ๘ ขายของเชื่อให้นายแดง ๑๓๐ บาท วันที่ ๒๐ ได้
ซื้อของเชื่อ จากนายขาว ๓๕ บาท ในเดือนนี้ ขายของ เป็น
เงินสดได้ ๑๖๐ บาท จ่ายค่าจ้างและใช้จ่าย เบิกเสียด ๒๐ บาท
แล้วยัง มีของ เหลือ อยู่ ในร้านเมื่อ วันที่ ๓๐ เป็นราคา เงิน ๑๔๐ บาท

แบบฝึกหัดที่ ๑๗

วันที่ ๑ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๓๐ นายขาว ลงทุนทำถาวร
ค้าขาย เป็นเงิน ๕๐๐ บาท เมื่อ วันที่ ๓ ได้ซื้อของมา เป็นเงิน
สด ๔๐๐ บาท วันที่ ๔ ขายของเชื่อให้นายเผือก ๑๒๐ บาท
วันที่ ๘ ขายของเชื่อให้นายม่วง ๑๓๐ บาท วันที่ ๑๐ ได้รับ
เงินสด จากนายเผือก ๑๐๐ บาท วันที่ ๑๒ ได้ซื้อของเชื่อ
จากนายเทา ๕๐ บาท วันที่ ๑๕ ได้รับ เงิน จากนายม่วง
๑๓๐ บาท วันที่ ๒๐ ได้ขายของ เชื่อให้นาย เผือก ๕๐ บาท

วันที่ ๒๑ ใช้เงินให้นายเทา ๓๐ บาท วันที่ ๒๒ ใช้จ่ายของเชื้อ
 ให้นายนิล ๔๕ บาท วันที่ ๒๖ ข่ายของเป็นเงินสกได้ ๔๐ บาท
 วันที่ ๒๙ ได้รับเงินจากนายเผือก ๔๖๐ บาท แล้วใช้จ่ายไป
 ๑๐ บาท ยังมีของเหลือในร้าน ๑๐๐ บาท

บทที่ ๔ ว่าด้วยหลักบุญชู้คู่โดยย่อ

นักเขียนผู้ใดได้อ่านหลักหัวข้อต่อไปนี้แล้ว ให้พิจารณา
นาน ๆ สักหน่อย ให้ถึงสติเย็น ๆ อย่าทำใจวอกแวก ค่อย ๆ
อ่านแล้ว จะ แล เห็น ว่า การทำบุญชู้คู่ไม่ใช่ของยาก แต่ถ้า
ทำผิดแล้ว ก็ย่อมมี บังคับ เป็นกรรมคา ความยุ่ง อันนี้ อาจ จะ
เปลืองปลกได้ด้วยใจเย็น ค่อย ๆ คิดค้นหา ค้น เหตุที่ทำให้ผิด
ทุกสิ่งอย่าง เมื่อ เวลา ยุ่ง ดังนี้

หนึ่ง นักเขียน ควร จะ เก็บ การ ย้าย หรือ บุญชู้ที่ครู สอน
ให้ทำ สำเร็จ แล้ว มา พิจารณา ดู ย่อย ๆ เมื่อ เวลา สงสัย ก็ได้
เทียบดู กับ หลักที่ จะ กล่าว ต่อไป นี้

วิธี ลง บุญชู้เงิน สด

วิธีที่จะ ลง บุญชู้คู่ ต้องใคร่ครวญดู รายการ ว่า ทาง
เข้าทาง ออก หรือทาง ลูกหนี้ เจ้าหนี้ หรือถ้า เป็น บุญชู้เงิน
สดก็ทางรับทางจ่ายให้รู้ โดยละเอียดว่า ประสงค์อะไร เมื่อรู้
ความประสงค์แล้ว จะไป เก็บ รายการ และ จำนวนเงินที่รับ เข้ามา
หรือที่ จ่าย ออกไป ลง ใน บุญชู้ให้ถูกต้อง ตามวิธี คือ ถ้า มี ทาง
เข้า ต้องมี ทาง ออก หรือจะ กลับอีกทีว่า ถ้า มี ทาง ออก ต้อง
มี ทาง เข้า ถ้าจะ พูก ตามวิธี บุญชู้เงิน สด ก็เช่นเดียวกับว่า

ถ้ามีรับต้อง มีจ่าย หรือถ้ามีจ่าย ต้องมีรับ เราควร จะนึก
 ตามตัวเราเองว่า ถ้าลงบัญชีรับแล้ว ต้องรู้ว่าเรารับมา
 จากบุคคล หรือ จากที่ใด บัญชีบุคคลผู้ที่เราได้รับเงินมา
 เอง เป็นบัญชีที่เรา จะต้องลงจ่าย คือเท่ากับเราทำบัญชีให้
 บุคคลผู้ให้ไว้ อีกประเภทหนึ่ง สำหรับ สอบ ตัวอย่าง เช่น เรา
 รับเงินจาก นาย แกรง ๕ บาท เรา จะต้องลงทางข้างลูกหนี้ หรือ
 ทางข้างรับในบัญชี เงินสด ลงวัน เดือน และ รายการว่า
 รับจาก นาย แกรง เป็นเงิน ๕ บาท แล้วต้องลงในบัญชีที่จะ
 เปิดขึ้นใหม่ในนามของ นาย แกรง ซึ่ง เป็นบัญชีที่สมมติว่า เป็น
 บัญชีของ นาย แกรง และ จะต้องลงทางข้าง เจ้าหนี้ วัน เดือน
 ปี เกี่ยวกัน จำนวนเงินเท่ากัน ผิดกันแต่รายการว่าเป็น "เงินสด"
 คือหมายความว่า นาย แกรงได้จ่ายเงินสดให้เรา ถึงบัญชี
 สินค้าที่เราซื้อมาขาย หรือบัญชีใช้จ่าย เราก็ต้องทำอย่าง
 เดียวกัน คือเปิดบัญชีแยก ประเภทขึ้นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก
 เมื่อเราซื้อของ มาด้วยเงินสดต้องเข้าใจว่า เราจ่ายเงินออกไป
 เราต้องลงบัญชี เงินสดทางข้าง เจ้าหนี้หรือข้างจ่าย แล้วลง
 บัญชีสินค้าหรือบัญชีรายจ่าย ทางข้าง ลูกหนี้หรือทางข้างรับ
 หมายความว่าของเข้ามา เงินออกไป ถ้าเป็นบัญชีรายจ่าย

เช่นค่าใช้สอยต่าง ๆ เมื่อเราลงบัญชีตามวิธีนี้ เราหมายความว่า บัญชีค่าใช้สอย เป็น ลูกหนี้ บัญชีเงินสด เมื่อเช่นนี้ในบัญชีแยกประเภท รายจ่าย เช่นค่าใช้สอย เป็น ต้น จึงต้อง ลงทาง ลูกหนี้ ให้ตรง กันข้าม กับบัญชี เงินสดที่ ตั้งทาง รายหรือทาง เจ้าหนี้ทั้งนี้ เรามี ราย การและ จำนวนเงินเป็น ๒ ทาง เพื่อให้สอบ กันได้

แต่วิธีที่จะให้ สอบ กันง่ายนี้ เรา จะต้อง ลงหน้า บัญชีที่เกี่ยวข้อง กันนี้ให้บันทึก ทั้ง สองข้าง คือ ลง หน้า บัญชีแยกประเภท หรือบัญชี ลูกหนี้ เจ้าหนี้ และ บัญชี เงินสด และ ลงหน้า บัญชีเงินสดในบัญชีแยกประเภท หรือบัญชี ลูกหนี้ เจ้าหนี้ให้ตรง รายการ และ จำนวนเงินที่บันทึก

วิธี ลง บัญชีเงินเชื่อ

ถ้า จะเปิดบัญชีเงินเชื่อ คือ หมายความว่า รายที่เราซื้อของ เชื้อหรือขายของ เชื้อ เรา จะต้อง มีบัญชีอีก ชนิดหนึ่งเรียกว่า “บัญชีรายวัน”

เมื่อเราซื้อเชื้อของผู้อื่นมา ให้ยกของนั้น ลงในบัญชีทางเข้าลูกหนี้ ส่วนผู้ที่ขายเชื้อให้เรา นั้น ให้ยกชื่อลงในบัญชีทางข้าง เจ้าหนี้ เพื่อให้ปรากฏว่า เขา เป็นเจ้าหนี้เรา แล้วเรา เก็บรายการ ทางข้าง ลูกหนี้ ในบัญชีนี้ ไปลงทางข้างลูก

หนี้ในบัญชี สิ้นค้า และ เก็บรายการทางข้าง เจ้าหนี้ไปลงไว้
ทางข้าง เจ้าหนี้ในบัญชีบุคคล และ ลง หน้า บัญชีได้ขึ้นกัน
เช่นเดียวกับ บัญชี เงินสด และ บัญชี แยกประเภทอื่น ๆ

จบ ยอด บัญชี

สรรพบัญชีต่าง ๆ เช่น บัญชี เงินสด, บัญชี สิ้นค้า และ
บัญชี ว่างง่าย ค่าใช้สอย เหล่านี้ ต้อง รวมยอดทุกฝั่งสองข้าง
ถ้าข้างไหนผิดก็ได้ หักยอดออกข้าง เมา แล้ว ที่บรรทัด ออก ยอด
ให้ตรงกัน

ถ้า หมุนข้าง ลูกหนี้ หรือข้าง รัย หมายความว่า ยอดข้าง
ไหนมากกว่า ยอดข้าง เจ้าหนี้ หรือข้าง ว่าง ซึ่ง แปลว่า เป็นเงิน
ว่างเกินตัว หรือเป็น เงินเจ้าหนี้ คงยกไป ตั้งใหม่ในบัญชี
ข้าง หน้า ถ้า เมา ทางเจ้าหนี้ หรือทาง ว่าง จำนวนที่ เรา
หมุนเข้า นั้นมาก น้อย เท่าใด เป็น จำนวนคง เหลือ ยกไป ในบัญชี
ข้าง หน้า

ว่า ด้วยใบ สอบ บัญชี

เมื่อ จะ ทำ บัญชี กำไร และ ซาคทุน ต้องทำ ใบ สอบให้รู้เสีย
ก่อนว่า เราได้ลง บัญชี ถูกต้อง ตามวิธี บัญชีคู่แล้ว ก็
ลง รายการทาง เข้า ทางออกก็แล้ว วิธี ที่ จะ ได้รู้ แน่ นั้นได้เก็บ ยอด
คง เหลือ มา ตั้ง ในช่อง ลูกหนี้ ยอดคง เกิน มา ตั้ง ในช่อง เจ้าหนี้

แล้วบวกกันเข้าดูให้บอกตรงกันทั้งสองข้าง

ว่าด้วย บัญชี กำไร และ ขาดทุน

เมื่อได้สอบการลงบัญชีถูกต้องกันทั้งสองข้างแล้ว ให้เปิดบัญชีกำไร และ ขาดทุนขึ้น แต่ก่อนที่เราจะลงบัญชีให้เขาของเหลือในร้าน บวกกับบัญชีสินค้าทางข้างเจ้าหนี้ แล้วหักบอกกันดูว่าข้างรับข้างจ่าย ข้างไหนจะมากกว่ากัน ถ้าข้างเจ้าหนี้ หรือข้างกำไร น้อย ต้องหมุนทางข้างหนี้ขึ้นเท่าใด ได้ชื่อว่า “ขาดทุน” เท่านี้ ถ้าข้างลูกหนี้ หรือข้างขาดทุน น้อย ต้องหมุนขึ้นเท่าใด ได้ชื่อว่า “เกินกำไร” เท่าจำนวนที่หมุนนั้นเหมือนกัน

อันบัญชีกำไรและขาดทุนนี้ เป็นบัญชีที่เราเก็บยอดเงินคงเหลือหรือเงินคงเกิน จากบัญชีสินค้า และ บัญชีรายจ่ายค่าใช้จ่าย สรรบทั้งสิ้นมาลง คือ ถ้าเป็นยอดคงเหลือในบัญชีสินค้า เราต้องเอามา ลงทางข้างขาดทุน ถ้าเป็นยอดคงเกินให้ลงในบัญชีกำไร และ ขาดทุนทางข้างกำไร แต่บัญชีรายจ่ายค่าใช้จ่าย สรรบนั้นให้ยกยอดคงเหลือเขาไป ลงในบัญชีกำไร และ ขาดทุนทางข้างขาดทุน ยอดคงเกินให้ยกไป ทั้งทางกำไร แต่ตามธรรมชาติ ไม่มี ยอดคงเกินในบัญชีรายจ่ายค่าใช้จ่าย สรรบ

เมื่อรู้กำไร และ ขาดทุนแล้ว เราจะต้องยกเอาบอกที่

เป็นกำไร หรือขาดทุนนั้นไป ลงในบัญชีทุน ถ้าเป็นกำไร ก็เพิ่ม
 ทุนขึ้น ถ้าขาดทุนก็ลดทุนลง การที่เพิ่มหรือลดนี้ จะ
 เห็นได้โดยหัก ยอดทางข้าง ลูกหนี้ และ เจ้าหนี้ เจ้าคู่ การที่จะ
 ยกยอดกำไร หรือขาดทุน ไปบัญชีทุนนั้น ต้อง ยก ไป ตรงกันข้าม
 ถ้าต้อง หนุน ยอดทางข้าง กำไร หมายถึง ความว่า ข้าง ขาดทุน
 มากกว่าข้างกำไร จึงต้อง ยก เอา ยอดที่ หนุนนั้นไป ตั้งทาง
 ข้าง ลูกหนี้ในบัญชี เงิน ทุน ถ้า ต้อง หนุนทาง ข้าง ขาดทุนหมายความว่า
 หมายความว่า มีกำไร ต้อง ยกไป ตั้งทางข้าง เจ้าหนี้ในบัญชี เงิน ทุน

งบเทียบทรัพย์สิน สมบัติ และลูกหนี้เจ้าหนี้

ในขั้นนี้ให้เก็บ ยอดเงินคง เหลือในบัญชีลูกหนี้ทั้งสิ้น และ
 บัญชี เงินสด, บัญชี ทรัพย์สินคงเหลือ กับบัญชี หรือ ยอดเงินค่า ของ
 เหลือขายในร้านมา ตั้งทางข้าง ทรัพย์สิน สมบัติ และ ลูกหนี้

อีกข้าง หนึ่ง คือ ข้าง ทุน ทุน จำหน่าย และ สิ้นใช้หนี้ ให้
 เก็บ ยอดเงินคงเหลือ หรือ คง เป็นเจ้าหนี้ ในบัญชี เจ้าหนี้ทั้ง สิ้น และ
 บัญชี เงิน ทุนมา ลงไว้ แล้วให้รวมยอดเจ้าคู่ ถ้า ยอด ตรง
 กันทั้งสองข้าง ก็นับว่า ถูก

の 77

